

Hoe haal je er uit wat er in zit?

Een onderzoek naar de kenmerken en betekenis van coördinatoren en begeleiders op
Topsport Talentscholen voor de optimale ontwikkeling van het geaccrediteerde sportieve talent.

Hoe haal je er uit wat er in zit?

Een onderzoek naar de rol en betekenis van de begeleiding op Topsport Talentscholen.

Juni 2012, Monster
Sport Management Institute
Afstudeerscriptie Master Sportmanagement

Ted Bruggeling
tedbruggeling@hotmail.com
06 - 431 333 89
Monster

Voorwoord

Voor u ligt mijn afstudeerscriptie 'Hoe haal je er uit wat er in zit? Een onderzoek naar de rol en de betekenis van de begeleiding op Topsport Talentscholen'. Met deze scriptie zal ik de studie executive MBA Sportmanagement afronden.

De afgelopen twee jaar heb ik, naast mijn werk als LOOT-coördinator op een Topsport Talentschool (Segbroek College te Den Haag) met veel plezier de colleges bij het Sport Management Institute gevolgd. Verbreding en verdieping hebben naast de momenten van reflectie garant gestaan voor de groei van kennis én van mij persoonlijk.

Na een eerste verkennende literatuurstudie was het al snel duidelijk dat mijn onderzoek zich zou gaan richten op de rol van de LOOT-begeleider. Dankzij de feedback van mijn studiegenoten en de wijze woorden van Philip Wagner en Ron van Zonneveld werd het onderzoeksgebied aangescherpt. Waar ik in eerste instantie vooral gegrepen werd door de voorhanden zijnde literatuur die direct verbonden was met mijn onderwerp werd gaandeweg het onderzoek mijn aandacht steeds meer gegrepen door de overstijgende onderwerpen.

Dit onderzoek had nooit kunnen plaats vinden zonder de medewerking van de talenten en de begeleiders op de Topsport Talentscholen. Hun medewerking is, net als de ondersteuning van mijn directie, van essentieel belang geweest. Langs deze weg wil ik iedereen nogmaals hartelijk danken! Daarnaast natuurlijk het thuisfront. Samen s 'avonds, met een kop thee in de hand, naar 'De Wereld Draait Door' kijken is er bij ingeschoten. De tijd en ruimte die ze mij hebben geboden om het onderzoek uit te voeren is van groot belang geweest.

Hoewel het onderzoek nu is afgerond, is daarmee voor mij het onderwerp nog niet afgesloten. Waar ik voorheen vol passie en enthousiasme me op mijn werk als LOOT-coördinator stortte, zie ik nu ook een rol voor mij weggelegd om de begeleiding op alle Topsport Talentscholen naar een hoger niveau te tillen. Ik zie de afronding van mijn studie dan ook als een begin.

Ted Bruggeling
Mei 2012

Samenvatting

De laatste jaren is er een duidelijke trend waarneembaar van het belang dat wij, als maatschappij, toekennen aan talentontwikkeling, geïllustreerd door de volgende quote:

'De maximale ontwikkeling van alle talenten waarover de Nederlandse bevolking beschikt is van doorslaggevende betekenis voor de toekomst van ons land.' (*Leren excelleren*, Innovatieplatform, juni 2005)

Binnen de Nederlandse sportwereld is sprake van een toenemende mate van professionalisering rond de sportieve talentontwikkeling. Dit wordt nog versterkt door de top-10-ambitie van de sportsector. Het aantal trainingsuren dat gemaakt wordt door de jonge talenten neemt toe en legt een steeds grotere druk op het onderwijs. Tijdens de middelbare schoolperiode moet niet alleen een, zo hoog mogelijk onderwijsdiploma, behaald worden, maar moet ook de basis gelegd worden voor de sportieve carrière. Er ligt een verantwoordelijkheid bij de Topsport Talentscholen om deze jonge topsporters zo goed mogelijk te begeleiden bij het maken van deze keuzes en ondersteuning te bieden om de combinatie tussen topsport en onderwijs te kunnen waarborgen.

Onderzoeken van Van Rossum & Gagné (2005) en van Wylleman (2004) maken duidelijk dat het mogelijk is om invloed uit te oefenen op het proces van de talentontwikkeling. Door expertmeetings is duidelijk geworden dat de interventies bestaan uit een organisatorische en een coachende component. Deze interventies hebben als doel om het talent zowel sportief als persoonlijk te laten groeien.

De resultaten van de afgenomen enquête onder LOOT-leerlingen (uit de bovenbouw) laten zien dat, vanuit het perspectief van deze leerling, er naast persoonlijke groei, vooral sprake is van een groei op sportief vlak. De persoonlijke groei is het sterkst waarneembaar bij sporters die veel trainingsuren (meer dan 25 uur per week) maken en bij sporters met een hogere NOC-NSF status. Dit lijkt niet meer dan aannemelijk omdat zij waarschijnlijk (dit heb ik niet onderzocht) meer contact hebben met de begeleider omdat zij meer lessen missen in verband met trainingen en of deelname aan meer wedstrijden. De talenten geven ook aan dat ouders, trainers en de begeleider een aandeel hebben in zijn groei. Dit pleit voor een integrale aanpak, waarin alle belanghebbenden de krachten bundelen en zo een kwaliteitsslag kunnen gaan maken op dit gebied.

De resultaten van de interviews bij de LOOT-begeleiders maken duidelijk dat zij op organisatorisch gebied de grenzen aan het oprekken zijn van wat wettelijk nog mogelijk is. Dit wordt ingegeven door de toegenomen vraag uit de sportwereld om meer trainingsuren te maken (meer dan de helft van de ondervraagde leerlingen, 58% traint 15 uur of meer). Op coachend gebied zijn het vooral de passie en de praktijkervaring die de doorslag moeten geven en wordt er nog te weinig gebruik gemaakt van de aanwezige wetenschappelijke kennis. Erkenning van zijn inspanningen krijgt de begeleider voornamelijk van de LOOT-leerlingen. Vanuit directie- niveau voelt hij weinig waardering en erkenning voor zijn werk en wordt hij onvoldoende uitgedaagd om zijn eigen talenten te ontwikkelen en zich op te werken tot een echte professional.

Om de talentontwikkeling in alle opzichten naar een hoger niveau te tillen, zullen ook de talenten van de begeleiders ontwikkeld moeten worden. Talentontwikkeling kan alleen gedijen in een omgeving waar alle betrokkenen worden uitgedaagd hun talenten optimaal te ontwikkelen.

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Samenvatting	5
1. Aanleiding	8
2. Problematisering	10
2.1 Doel- en vraagstelling	11
2.2 Leeswijzer	11
3. Theoretisch kader	13
3.1 Geschiedenis van LOOT en Topsport Talentscholen	13
3.2 Talent en talentontwikkeling	15
3.3 Begeleiding van talenten	18
4. Conceptualisering	24
5. Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie	27
6. Wetenschappelijk filosofische verantwoording	27
7. Soort onderzoek	28
7.1 Data verzameling	28
7.2 Kwaliteit van gegevens	29
8. Onderzoek	30
8.1 De opzet van het onderzoek	30
8.2 De onderzoeksresultaten, effectevaluatie	31
8.2.1 Analyse effectevaluatie	34
8.3 De onderzoeksresultaten, procesevaluatie	35
8.3.1 Analyse procesevaluatie	40
9. Conclusies en aanbevelingen	42
9.1 Conclusies	42
9.2 Aangrijpingspunten voor het laten excelleren van talenten	43
10. Literatuur	45

Aanleiding

Je kunt de televisie niet aanzetten zonder, al zappend door het aanbod, een talentenshow tegen te komen. Programma's als The Voice, Holland's got talent, Idols en X-factor zijn slechts de bekendste in deze categorie. Soms bekruipt mij dan het gevoel dat we nu wel al het talent in Nederland voorbij hebben zien komen. En toch staan er elk seizoen weer nieuwe talenten op. We doen lacherig om de personages die blijk geven niet voldoende inzicht te hebben in eigen kunnen. We leven mee met de talenten die, geplaagd door de zenuwen, niet kunnen laten zien wat ze daadwerkelijk in huis hebben. Tenslotte schamen we ons voor de harde kritieken die de kinderen, misschien door hun ouders opgezweept om mee te doen, te horen krijgen.

In de sportwereld zijn er nog geen talentenshows, alhoewel in Engeland en België de eerste stappen al worden gezet. Bij elk groot sportevenement staan er weer nieuwe talenten op. Hebben zij ook te maken gehad met zenuwen, met harde kritieken en druk van ouders en trainers?

Een aantal jaren geleden was ik op een sportcongres in België. Eén van de sprekers daar was Veerle de Bosscher en zij gaf het belang van talentontwikkeling aan. Zij benadrukte het belang van professionaliseren van alle facetten rond talentontwikkeling en sprak lovend over de Topsport Talentscholen in Nederland. Dit deed mij het belang inzien van mijn "baantje" als begeleider/coördinator van sportieve talenten, naast mijn lesgevende taken. Zij zette mij aan het denken en ik stelde mijzelf de volgende vraag:

Hoe word je van een gewone docent een begeleider of coördinator van talenten en topsporters op een Topsport Talentschool?

Van de ene op de andere dag praat je niet alleen maar met leerlingen, ouders en collega's. Er zijn opeens nog veel meer belanghebbenden; trainers, verenigingen, talentencentra, bondscoaches, stichting LOOT, directie, inspectie, leerplicht staan opeens allemaal in je telefoon bij contacten. Je hebt niet alleen meer contacten, deze contacten zijn ook intensiever van aard. Jij kunt helpen om iemands sportieve droom te verwezenlijken.

Als begeleider of coördinator van dit soort sportieve talenten krijg je meer verantwoordelijkheid. Naast je rol als docent ben je nu ook de vertegenwoordiger van deze leerling in vergaderingen, ben je gesprekspartner met bonden en bondscoaches, onderhandel je over het opzetten van regionale talentencentra, moet je je collega's corrigeren als zij een talent geen extra kans geven, je directie bijpraten over de laatste ontwikkelingen en ook verantwoording afleggen door het maken van een jaarverslag. Dit is slechts een greep uit de activiteiten die bij deze functie horen. Van docent word je ineens ook manager, ondernemer en leidinggevende.

Dit alles overziend dringt de vraag zich op: wat voor soort mensen zijn begeleiders of coördinatoren, wat drijft hen om deze functie te aanvaarden, waaruit bestaan hun werkzaamheden en leveren zij daadwerkelijk een bijdrage aan de sportieve ontwikkeling van de talenten?

Dat brengt mij op het tweede aspect dat de aanleiding vormde voor dit onderzoek. In "De Volkskrant" van 2 april 2010 stond een interview met Robbert Dijkgraaf, de toenmalige president van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) en hoogleraar natuurkunde aan de Universiteit van Amsterdam. Hij deed in dat interview de volgende uitspraken:

- 'We zijn niet zo goed in keuzes maken. Maar sommige studenten hebben echt meer talent dan andere. De kunst is dat talent te ontdekken en aan te moedigen. Als je te vroeg en te strak selecteert, mis je te veel.'
- 'We moeten de menselijke maat niet uit het oog verliezen. Dat is iets bijzonders van dit land. Dat moeten we vasthouden. Nederland is in dat opzicht een proeftuin voor de wereld. Laat Amerika maar de absolute nummer één in de wetenschap zijn. Maar als wij topniveau kunnen combineren met de menselijke maat, kunnen we ook mondiaal heel aantrekkelijk zijn.'

Sportorganisaties zijn bezig zich te professionaliseren en mede door de commercialisering ontwikkelt topsport zich steeds meer tot een bedrijfstak (VWS, 1999). De veranderende rol van de sport in de maatschappij en het belang dat men toekent aan het behalen van medailles op grote toernooien leiden tot een 'global medal race'¹. Daarnaast zal het grote belang dat men aan sport toekent op economisch gebied er ook toe leiden dat de rol van deze begeleider of coördinator verandert.

Is het een taak of een verantwoordelijkheid van de Topsport Talentscholen om het sportieve talent te ontdekken en aan te moedigen? Hoe kunnen de begeleiders van jeugdige talenten er voor zorg dragen dat de menselijke maat niet uit het oog wordt verloren?

Tijdens één van de spaarzame bezinningsfases in het begin van het onderzoek herlas ik het boek "De Alchemist" van Paulo Coelho. Hij zegt in dit boek:

- "Dat was de taal van de geestdrift, van de dingen die je doet met hart en ziel, op zoek naar iets wat je wilt of waarin je gelooft".

De opzet van dit onderzoek bedoelt meer inzicht te krijgen in het feitelijk functioneren van coördinatoren en begeleiders op Topsport Talentscholen. Wat moeten deze personen, die hun werk met hart en ziel, vol geestdrift doen, in huis hebben om een rol te kunnen spelen bij de optimalisering van de talentontwikkeling? En hoe belangrijk is die rol in het hele traject dat zich afspeelt rond talentontwikkeling?

¹ [http://www.vanbottenburg.nl/downloads/178.%20SPLISS%20study%20\(summary\).pdf](http://www.vanbottenburg.nl/downloads/178.%20SPLISS%20study%20(summary).pdf)

2. Problematisering

Het is een open deur als ik zeg dat het begeleiden van sportieve talenten een grote passie van mij is. Vanuit deze bevoegdheid wil ik met een open blik onderzoek doen naar het fenomeen begeleider of coördinator van sportieve talenten. Over het feitelijk functioneren van deze begeleiders en coördinatoren is slechts weinig tot geen wetenschappelijke informatie voorhanden. Er bestaat een zogeheten 'blinde vlek'. Dat is jammer omdat er sprake is van een toenemende mate van professionalisering rond de sportieve talentontwikkeling in Nederland (Topsport in Nederland 2008). De top-10-ambitie van de sportsector werkt deze professionalisering verder in de hand, zeker als je dit in de context plaatst van het aantal trainingsuren dat gemaakt wordt door de jonge talenten. Uit onderzoek (Dromen van de top, Mulier instituut 2010) blijkt dat meer dan de helft van de talenten 15 uur of meer traint. Dit, gecombineerd met een schoolweek van 20 uur en gemiddeld nog eens 5 uur reistijd, geeft wel aan dat er flink geïnvesteerd wordt door deze talenten en hun omgeving. Door het stijgende topsportniveau en de toenemende internationale concurrentie wordt verwacht dat het aantal trainingsuren dat nodig is om de sporttop te bereiken nog meer zal toenemen. Vroege talentherkenning wordt daardoor steeds belangrijker om sportsuccessen te kunnen blijven boeken (SCP, 2006).

De druk op het onderwijs zal hierdoor nog meer toenemen. Wil het talent studie en onderwijs succesvol kunnen blijven combineren, dan zal het een goede begeleiding en ondersteuning moeten hebben. Steeds meer talenten hebben hun weg weten te vinden naar de Topsport Talentscholen. Luijt et al. (2009) wezen er al op dat de op deze scholen geboden voorzieningen risico's met zich meedragen. De jeugdige topsporters dreigen op jonge leeftijd te kiezen voor een leven waarin topsport centraal staat en zaken als onderwijs en sociale contacten hieraan ondergeschikt gemaakt worden. Hierdoor ontstaat een grotere kans op sociale isolatie en op een eenzijdige identiteitsontwikkeling (Van Rossum 2005), waarbij hun zelfbeeld en zelfvertrouwen volledig gebaseerd zijn op de sportieve prestaties. Er ontstaat een afvalrace waarin alleen de besten zich staande kunnen houden. Topsport verwordt, op steeds jongere leeftijd, tot een voltijdse activiteit. De gemiddelde leeftijd waarop topsporters met hun sport zijn begonnen is al gedaald van 12,7 naar 10,7 (SCP 2010).

Alle hierboven beschreven activiteiten spelen zich af tijdens de middelbare schoolperiode. Een periode waarin niet alleen een diploma behaald moet worden maar waarin ook al keuzes gemaakt moeten worden over een levensstijl die past bij topsport. Er ligt een verantwoordelijkheid bij de Topsport Talentscholen om deze jonge topsporters zo goed mogelijk te begeleiden bij het maken van deze keuzes en ondersteuning te bieden om de combinatie tussen topsport en onderwijs te kunnen waarborgen.

De begeleiding op de Topsport Talentscholen was voornamelijk gericht op het optimaliseren van de trainingsmogelijkheden en richt zich pas de laatste tijd op andere facetten. Het is de taak van het onderwijs om zorg te dragen voor een verantwoord pedagogisch klimaat waar ook aandacht is voor zaken als mentale en maatschappelijke begeleiding.

Uit het hierboven geschetste beeld en datgene wat ik in de aanleiding heb gememoreerd blijkt dat er een mooi onderzoeksgebied voor mij ligt. Aan de ene kant van het spectrum staan de talentvolle topsporters die eigenlijk maar één ding willen, het hoogst haalbare in de sport bereiken. Terwijl aan de andere kant juist de maatschappelijke verantwoordelijkheid ligt om deze middelbare scholieren pedagogisch verantwoord en optimaal te begeleiden.

Kijken we naar het onderwerp dan komen er uiteindelijk twee zaken naar boven drijven die, hoe er ook naar het onderwerp talentontwikkeling op Topsport Talentscholen wordt gekeken, telkens terugkeren. Aan de ene kant is dat natuurlijk de talentontwikkeling en aan de andere kant is dat de begeleiding op de Topsport Talentscholen. Hoe zijn deze twee met elkaar verbonden, hoe is de begeleiding geregeld, wat wordt er onder deze begeleiding verstaan en heeft deze begeleiding effect en hoe efficiënt is deze begeleiding eigenlijk?

2.1 Doel- en vraagstelling

De Topsport Talentscholen bestaan twintig jaar. In deze twintig jaar is het topsportklimaat veranderd, professioneler geworden. Dit heeft zijn weerslag op het belang dat wordt toegekend aan talentontwikkeling, zeker als dat wordt afgezet tegen het aantal trainingsuren in combinatie met de middelbare schoolcarrière. Middels dit onderzoek wil ik achterhalen of de begeleiding op de Topsport Talentscholen zich ook heeft geprofessionaliseerd. Het wordt algemeen aangenomen dat de Topsport Talentscholen hun meerwaarde in het huidige topsportklimaat hebben bewezen. Maar is dit werkelijk zo? Dit brengt mij op de volgende hoofd- en deelvragen:

Wat is de toegevoegde waarde van de specifieke begeleiding op topsport talentscholen aan de talentontwikkeling?

1. Welke factoren spelen een rol bij de ontwikkeling van het sportieve talent?
2. Op welke wijze kan de toegevoegde waarde van de LOOT-begeleider inzichtelijk gemaakt worden?
3. Hoe professioneel is de begeleiding op Topsport Talentscholen in relatie tot de toegenomen professionalisering van de topsportwereld?

2.2 Leeswijzer

In deze paragraaf volgt een korte beschrijving over de opbouw van deze scriptie. Allereerst vindt een beschrijving van het theoretisch kader plaats. In dit hoofdstuk wordt de geschiedenis van LOOT en de Topsport Talentscholen beschreven. Vervolgens zullen de ontwikkelingen in het topsportklimaat en het belang hiervan voor de talentontwikkeling worden beschreven. Tenslotte zal een beeld worden geschetst van de factoren die van invloed kunnen zijn bij het begeleiden van sportieve talenten. Naast een kritische blik aan het eind van elk hoofdstuk zal ook worden ingegaan op de betekenis voor de toegevoegde waarde van de begeleiding.

Het wordt algemeen aangenomen dat de Topsport Talentscholen hun meerwaarde in het huidige topsportklimaat hebben bewezen.

3. Theoretische kader

Om duidelijkheid te scheppen is het van belang om een aantal kernbegrippen te definiëren en nader toe te lichten. Hieronder komen achtereenvolgens de volgende kernbegrippen voorbij en zullen zij kritisch tegen het voetlicht worden gehouden:

- Topsport Talentscholen
- Talent en talentontwikkeling

3.1 Geschiedenis van LOOT en Topsport Talentscholen

In 1991 is de stichting LOOT ontstaan door een zestal scholen voor voortgezet onderwijs, met het doel te komen tot een landelijk netwerk van scholen waar getalenteerde jonge sporters in staat worden gesteld hun ambities op sportgebied te verwerkelijken en tegelijkertijd een sportdiploma te behalen op het voor hun hoogst haalbare niveau. Het uitgangspunt voor de regionale spreiding was om te voorkomen dat een sporttalent veel kostbare tijd verliest om een Topsport Talentschool te bezoeken. Dit hield in dat Topsport Talentscholen daar ontstonden waar concentraties sporttalenten zich bevonden.

Na intensief contact met NOC*NSF en met de toenmalige ministeries van Onderwijs en Wetenschappen en van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, werden de gevraagde en benodigde afwijkingen ten aanzien van lessentabel, examenregelingen, vrijstellingen, etc. verleend en mochten in totaal tien scholen een LOOT-licentie ontvangen.

De groei van de stichting LOOT gaat door. Op dit moment zijn er 29 Topsport Talentscholen met in totaal ruim 3550 LOOT-leerlingen verspreid over heel Nederland. Deze 29 scholen vormen een behoorlijk dicht netwerk waar een groot deel van de talenten, op een goed bereisbare afstand, sport en onderwijs optimaal kunnen combineren.

De toekenning van een Topsport Talentstatus is gekoppeld aan de talentendatabase van NOC*NSF. De database van NOC*NSF wordt gevuld door de sportbonden; zij leveren de namen van hun talenten aan bij NOC*NSF. Elke sporter die van zijn sportbond de status van [B] Belofte, [NT] Nationaal Talent of [IT] Internationaal Talent heeft gekregen, komt in aanmerking voor de LOOT-faciliteiten.

Op een Topsport Talentschool krijgen geïndiceerde toptalenten in sport de kans om hun topsportcarrière te combineren met hun schoolcarrière. Op een gewone middelbare school is het vaak lastig om sport te combineren met school, zonder dat de resultaten er onder lijden. Op een Topsport Talentschool krijgen topsporters de mogelijkheid om het schooldiploma op het voor hen hoogst haalbare niveau te halen, naast alle trainingsarbeid die verricht moet worden.

Hieronder een kort overzicht van de faciliteiten die deze Topsport Talentscholen kunnen bieden:

- Een flexibel lesrooster dat ruimte heeft voor trainingen en wedstrijden;
- (Gedeeltelijke) vrijstelling van bepaalde vakken;
- Uitstel of aanpassing van repetities en/of schoolonderzoeken;
- Begeleiding van een LOOT-begeleider;
- Gespreid examen over twee schooljaren.

De sportwereld is inmiddels een stap verder gegaan door het opzetten van een viertal Centra voor Topsport en Onderwijs (CTO). Binnen deze centra, waar sport leidend is, wordt gestreefd naar een programma waarin fulltime getraind kan worden door de hoogste nationale senioren- en talenteselecties. Op één locatie wordt niet alleen getraind maar ook gestudeerd en gewoond.

Kritische blik

Alhoewel de Topsport Talentscholen nu al 20 jaar bestaan, is er pas de laatste vijf jaar een duidelijke ontwikkeling waarneembaar naar meer eenheid en naar het waarborgen van de kwaliteit die deze scholen te bieden hebben. Er zijn alleen minimale eisen aan de faciliteiten van Topsport Talent Scholen gesteld. Het gevolg was dat de begeleiding en facilitering van topsportleerlingen op de ene LOOT-school veel uitgebreider is dan op de andere. Door het aanscherpen van de criteria door NOC*NSF is er meer duidelijkheid gekomen welke leerlingen nu wel of niet in aanmerking komen voor een LOOT-status en dus faciliteiten. Deze ontwikkeling heeft ook gezorgd voor een meer uniform beleid op dit gebied door alle Topsport Talentscholen. Het benoemen, aanbieden en waarborgen van extra kwaliteit in de begeleiding van leerlingen die flexibele topsportprogramma's volgen is van groot belang. Dit versterkt niet alleen de marktpositie maar kan er ook toe leiden dat de, door de Topsport Talentscholen geleverde inspanningen, op waarde worden geschat. Voor de scholen met een LOOT-status geldt dat effectiviteit voornamelijk wordt uitgedrukt in termen van het behalen van goede/betere prestaties op sportief en cognitief gebied. Een aantal van deze scholen werkt samen met universiteiten en hogescholen om de relatie tussen (top)sportprestaties en schoolprestaties te onderzoeken. Uit onderzoek van o.a. Jonker uit 2011² blijkt dat er sprake is van een positieve relatie tussen beide aspecten: leerlingen die topsport beoefenen, behalen hogere cijfers en behalen gemiddeld vaker hun eindexamen dan leerlingen die geen topsportstatus hebben.

Talentontwikkeling speelt zich voor een belangrijk gedeelte af tijdens de verplichte onderwijsperiode en daarna. Ontwikkelingen in de sportcarrière van (potentiële) topsporters hebben consequenties voor en moeten samengaan met hun studie. Per definitie is er sprake van een spanningsveld: het een mag niet – of zo min mogelijk – ten koste van het ander gaan. De vraag is welke positie en rol de school hierin heeft. Volgens de onderwijsraad ligt de zorg voor en regie van talentontwikkeling van leerlingen tot 18 jaar in principe buiten het onderwijs. De georganiseerde sport voert de regie, maar wel kan het onderwijs, voor zover dat past binnen het schoolbeleid en het niet ten koste gaat van het onderwijs, talenten zoveel mogelijk stimuleren en zo adequaat mogelijk begeleiden in hun persoonlijke ontwikkeling. In mijn onderzoek wil ik mij richten op de rol van deze begeleiding en coördinatie.

² Laura Jonker; Self-regulation in sport and education (2011)

3.2 Talent en talentontwikkeling

Om tot een goed begrip van de term 'sportief talent' te komen kijken we naar de definitie die NOC*NSF hanteert in het Masterplan Talentontwikkeling: "Jonge sporters die gezien leeftijd, trainingsachtergrond en prestatieontwikkeling in staat worden geacht te presteren in de seniorentop van zijn sporttak of sportonderdeel".

Deze definitie geeft echter geen antwoord op de vraag hoe ik aan mijn 'talenten' ben gekomen.

Is het niet zo dat wij bij onze geboorte al talenten hebben meegekregen?

Talenten op niet alleen intellectueel vlak, maar ook op bijvoorbeeld sportief of sociaal gebied.

Of is talent iets wat je kunt leren? Volgens Ericson is talent het resultaat van veel inspanning en diepgaand doelbewust oefenen. Aanhangers van deze deliberate practice opvatting leggen de nadruk op de rol van doorzettingsvermogen en omgevingsfactoren.

Talent! Heeft iedereen het of is het iets bijzonders? Er is aangeboren talent, zegt Gladwell (2008) in het boek *Uitblinkers*, maar met alleen talent kom je er niet. Rikers, hoogleraar onderwijspsychologie, gaf in zijn oratie "Van dubbeltje tot kwartje" aan dat excellente prestaties, van bijvoorbeeld topsporters, schakers of musici, tot stand komen door zogenaamde deliberate practice: eindeloos en gericht oefenen en trainen. Opmerkelijk genoeg zegt Rikers: talent bestaat niet. Prestaties en excellentie ontstaan door veel en goed oefenen en trainen. Uit onderzoek blijkt namelijk dat mensen die tot topprestaties komen ook een offer hebben moeten brengen. Ze hebben minstens tien jaar (of tienduizend uur) moeten trainen en oefenen, hetgeen allemaal ten koste ging van het sociale leven. Dat geldt voor het bereiken van topprestaties.

Goed beschouwd brengt dit ons terug tot de aloude discussie van "nature versus nurture", de natuurlijke aanleg tegenover de expertise die men kan bereiken door middel van training. Van Rossum & Gagné (2005) bekeken deze discussie eerder als een onderscheid tussen natuurlijke mogelijkheden en - wat zij een eindproduct van ontwikkeling noemen - talent. Dit wordt verduidelijkt in het 'gedifferentieerd model van aanleg en talent' (figuur 1).

Een persoon heeft aanleg volgens van Rossum & Gagné, wanneer deze de 10% beste leeftijdsgenoten kan evenaren op één of meer van de vier domeinen waarin de natuurlijke mogelijkheden onderverdeeld zijn. Deze vier domeinen zijn: intellect, creativiteit, socio-affectiviteit en sensomotoriek. Wanneer je deze natuurlijke mogelijkheden kan omzetten door middel van maturatie, leren, training en oefenen, dan spreekt men over talent. Deze transformatie kan gehinderd, alsook bevorderd worden door de intra persoonlijke karakteristieken van een persoon. Dit geldt eveneens voor de omgevingsfactoren, waaronder men de voeding, de faciliteiten, de mensen die de atleet omringen en vele andere zaken verstaat. Een derde invloedrijke factor kan volgens van Rossum & Gagné (2005) voorkomen onder de vorm 'kans'.

Dit houdt in dat talentvolle sportbeoefenaars de ideale trainingsomgeving moeten krijgen aangeboden om zo de kans te hebben zich naar hun volle potentieel te ontwikkelen.

Het mede vorm geven aan deze ideale trainingsomgeving behoort tot het werkgebied van de van de coördinatoren/begeleiders op de Topsport Talentscholen. Zij zijn onderdeel van de omgeving en kunnen

een rol spelen bij de ontwikkeling van de persoonlijke karakteristieken van het talent. Welke rol de begeleider hierin speelt en hoe groot die rol is, is een essentieel deel van mijn onderzoek.

Het spreekt voor zich dat een talentvol sporter met een grote motivatie en een sterke discipline tot het behalen van grotere prestaties in staat is. Bij mij staat nog steeds het podium op mijn netvlies gebrand van het hoogspringen van de Olympische Spelen in Athene, met Stefan Holm als winnaar. Holm was met zijn 1m.85 verreweg de kleinste springer, maar was de veel langere hoogspringers wel de baas.

Een ander persoonlijk kenmerk wordt beschreven door Van Yperen (2004). In zijn rede, uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Groningen, stelt hij dat een competitieoriëntatie niet noodzakelijkerwijs een prestatie-bevorderend effect heeft. Dit in tegenstelling tot taakgerichte personen, die hun gevoel voor competentie baseren op zogenaamde 'self-referenced' criteria. Zij voelen zich competent als zij persoonlijke ontwikkeling, vooruitgang en groei ervaren .

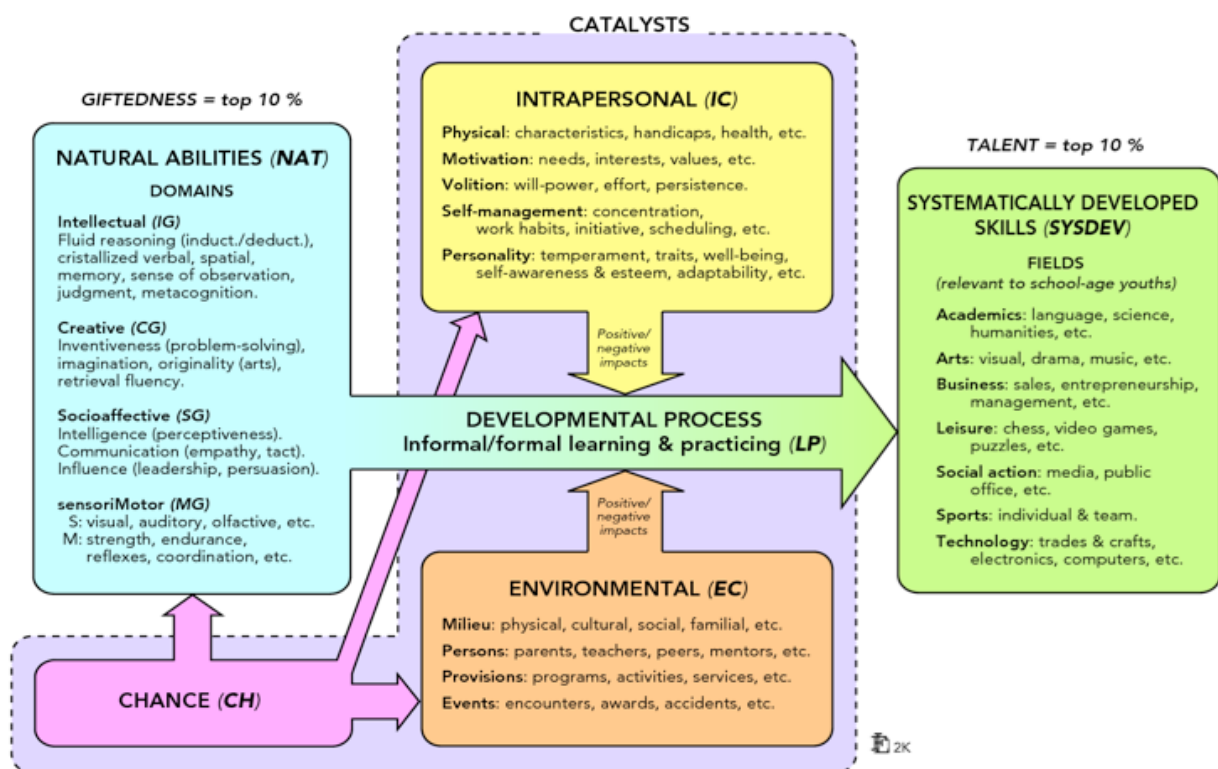
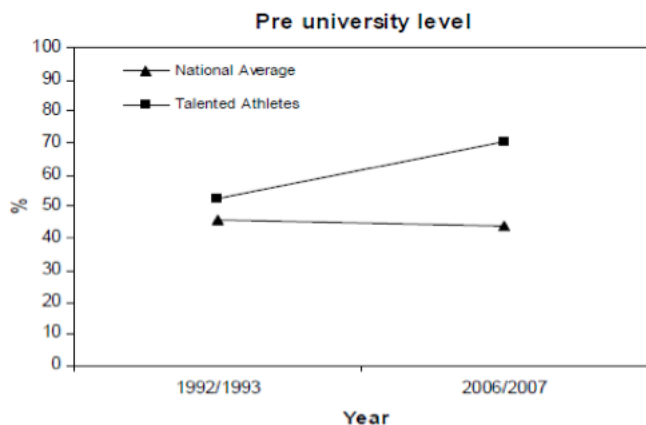

Fig. 1: Het differentiatiemodel van begaafdheid en talent (Van Rossum & Gagné, 2005)

Deze bevindingen worden verder ondersteund door een onderzoek van Pleizier (2003). Zij toont aan dat in een progressie-georiënteerd klimaat, waar de nadruk ligt op succes door jezelf proberen te verbeteren, spelers intrinsiek gemotiveerd raken en meer zelfvertrouwen krijgen. Hierdoor worden de talenten uitgedaagd om constant op zoek te gaan naar zaken die nog verbeterd kunnen worden om zodoende de kans om te winnen te vergroten.

Uit het proefschrift van Jonker (Selfregulation in sport and education, 2011) blijkt dat zelfregulatie er voor zorgt dat de combinatie van topsport en onderwijs succesvol is. Door het gebruik van zelfregulatieve vaardigheden zijn sporttalenten in staat om efficiënter te leren, zij kunnen minder tijd aan hun huiswerk besteden. Zij geven er blijk van een goed inzicht te hebben in het eigen kunnen, in het stellen van doelen en in het reflecteren op eerder geleverde prestaties. Gecombineerd met een grote drive, een sterke focus en behoorlijke mate van zelfvertrouwen blijkt dit een winnende combinatie te zijn. Uit figuur 2 valt af te leiden dat ook het percentage havo- en vwo-leerlingen onder de sporttalenten veel hoger ligt.

Figuur 2: Percentage havisten en vwo-ers van sporttalenten i.v.m. het landelijk gemiddelde
Jonker, Laura, Elferink-Gemser, Marije T. and Visscher, Chris(2009)'Talented athletes and academic achievements: a comparison over 14 years', *High Ability Studies*, 20:1,55-60

Kritische blik

Uit verschillende onderzoeken van o.a. Raymond Verheijen blijkt dat de jongeren die vroeg in het jaar zijn geboren meer kans maken om in een vertegenwoordigende selectie te komen. Er wordt niet alleen op talent geselecteerd maar, zo lijkt het althans in de jeugdcategoryën, op de uitschieters in de groei per jaargang. Waar de sportwereld zich vooral focust op resultaten, vraagt de talentontwikkeling om een meer procesmatige benadering.

Het beoefenen van topsport is tegenwoordig meer dan een gewone hobby en vergt een toegewijde levensstijl. De huidige ontwikkelingen op het gebied van talentontwikkeling hebben er niet alleen voor gezorgd dat er meer talenten zijn, maar ook dat zij op steeds jongere leeftijd de keuze maken voor topsport (Van Bottenburg 2009). Er ontstaat een sportwereld waarin jonge topsporters, op steeds

jongere leeftijd, bereid moeten zijn om keuzes te maken voor topsport die van invloed zijn op de mogelijkheden in andere levenssferen. Drie van de vijf talenten traint momenteel vijftien of meer uur per week. Hoe meer talenten trainen, hoe minder tijd er voor andere bezigheden naast de topsportbeoefening over blijft en des te meer de topsport centraal in het leven komt te staan waardoor de kans op eenzijdige identiteitsontwikkeling wordt vergroot.

De aanname van een topsportidentiteit maakt deel uit van de keuze voor topsport en het prioriteit geven aan investeringen voor het behalen van succes en het brengen van 'offers' in andere maatschappelijke levenssferen. De ontwikkeling van een duidelijke topsportidentiteit is een noodzakelijke voorwaarde om de absolute top te bereiken. Talenten met een sterke eenzijdige topsportidentiteit beschikken over een grotere toewijding tot de sport en zijn gemakkelijker bereid om 'alles' in dienst te stellen van hun topsportcarrière. Een dergelijke focus vergroot echter wel de kans op moeilijkheden, zowel tijdens als na afloop van de topsportloopbaan (o.a. Luijt, Elling en Reijgersberg, 2009).

Belang voor het onderzoek

Uit het voorgaande kan antwoord worden gegeven op eerste deelvraag. Talentontwikkeling is geen onderneming die louter berust op toeval. De eerder genoemde kansfactor kan geïnterpreteerd worden als bijvoorbeeld het uitblijven van blessures, het familiaal inkomen, de geboorteplaats, de geboortedatum. Kort samengevat kunnen we concluderen dat gemotiveerd oefenen, om er uit te halen wat er in zit, cruciaal is. Waarbij uiteraard rekening gehouden moet worden met de omgeving en met de ontwikkeling van de persoonlijke kenmerken. Het is aan de al eerder genoemde begeleider op de Topsport Talentschool om met al deze factoren rekening te houden.

3.3 Begeleiding van talenten

Het is de ambitie van de rijksoverheid (VWS, 2009) om te werken aan een talentvol Nederland en een cultuur van willen presteren en kunnen excelleren. Het stimuleren van sportieve talenten om zich maximaal te ontplooiën en in hun tak van sport te excelleren, vraagt ook om het scheppen van voorwaarden om de persoonlijke ontwikkeling op sportief vlak hand in hand te laten gaan met ontwikkelingen op andere gebieden zoals persoonlijkheid.

Het moge duidelijk zijn dat sportieve talenten behoefte hebben aan speciale voorzieningen. Onderzoek heeft al duidelijk gemaakt dat er kansen liggen voor de samenwerking tussen onderwijs en topsport. Om de combinatie studie en topsport tot een succes te maken zal, in eerste instantie, veel afhangen van de individuele capaciteiten van de jeugdige topsporter maar zal ook de begeleiding in het onderwijs een meerwaarde kunnen hebben.

Uit onderzoek (Reijgersberg e.a., 2009) blijkt dat talenten op een Topsport Talentschool niet alleen vaker vrij krijgen voor wedstrijden of trainingen dan reguliere middelbare scholieren, maar ook beduidend vaker vrijstelling krijgen voor bepaalde vakken (79% om 26%), zoals lichamelijke opvoeding en/of beeldende

vorming. Daarnaast behoren trainen onder schooltijd, een aangepast lesrooster, een flexibel toetsrooster en het volgen van huiswerkbegeleiding en/of het maken van vervangende opdrachten vaker tot de mogelijkheden voor leerlingen op deze scholen.

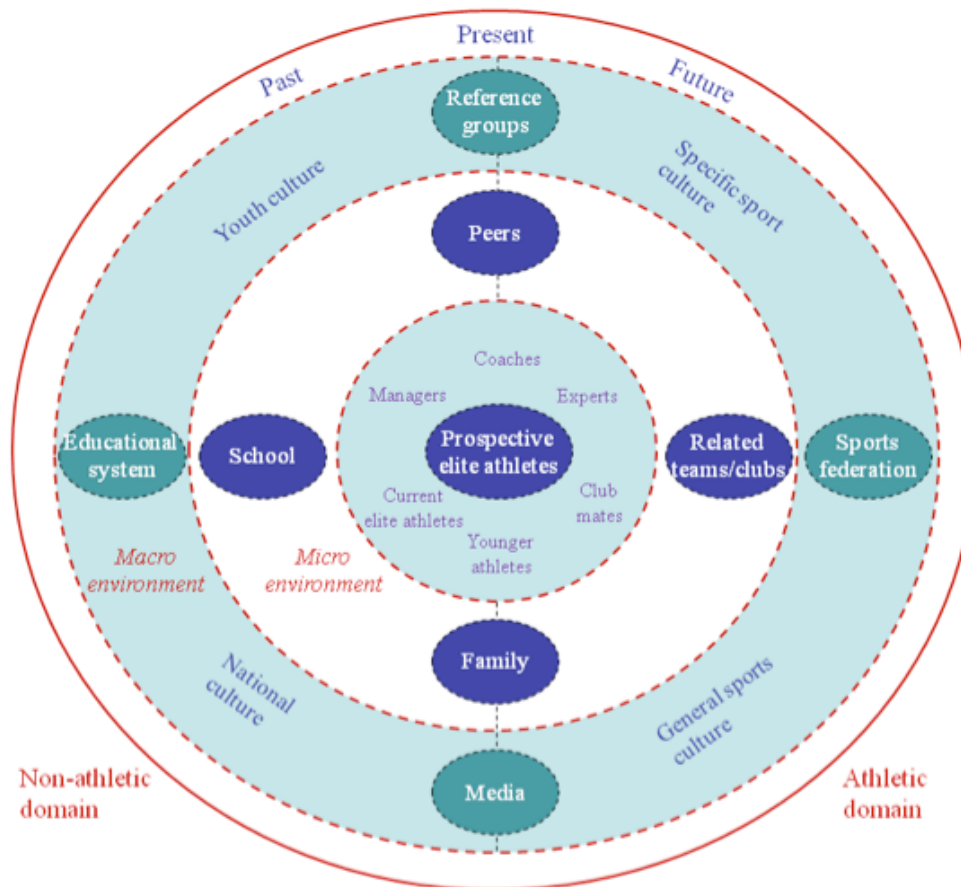
Onderzoek van Luijt et al. (2009) toont aan dat, in een wereld waar gekeken wordt naar resultaten, talenten zich eenzijdig zouden kunnen ontwikkelen. De begeleiders in de sportwereld dienen zich te focussen op het creëren van een optimaal leerklimaat voor de sporter. Een optimaal leerklimaat waarin de sporter de kans krijgt het beste uit zichzelf te halen en in staat wordt gesteld om zichzelf te verbeteren. De weg naar de top is lang en er dient gedurende vele jaren hard en intensief te worden getraind. Om dit langdurig te kunnen volhouden helpt het als er niet alleen naar het sportieve resultaat wordt gekeken maar als de sporter zich ook focust op persoonlijke verbetering. Onderzoek van Van Rossum (2006) spreekt over 'a healthy philosophy of winning': winnen is natuurlijk belangrijk, maar niet het allerbelangrijkste.

Uit onderzoek (Buijserd, 2010) onder jeugdige voetballers bij Betaald Voetbal Organisaties, bleek dat vooral de rollen van ouders en van de begeleiding op de talentopleiding worden genoemd als belangrijke factoren om te kunnen slagen. Het is vooral de begeleiding die een positieve of negatieve invloed kan hebben op de talentontwikkeling.

Wylleman & Lavalée (2003) stellen dat talenten niet alleen in de atletische context verschillende transitieën doorlopen, maar ook in de niet-atletische context. Hiertoe worden psychologische, sociologische en onderwijsgerichte ontwikkelingen gerekend. Transitieën op deze verschillende niveaus staan in wisselwerking met elkaar. Wylleman (2004) wijst op het belang van de holistische benadering van het talent, waarbij het gaat om het totaalplaatje. Waar de focus vroeger lag bij de individuele sporter, verschuift bij de holistische benadering het accent naar de totale omgeving waarin het talent zich bevindt (zie fig.3). Er dient een balans te zijn tussen de vraag van de sportwereld enerzijds en het ontwikkelen van uitwisselbare competenties (zoals door o.a. zijn, doelen stellen, plannen, time-management, motivatie en zelfregulatie) anderzijds. Deze competenties zullen niet alleen binnen de sportwereld tot grotere prestaties kunnen gaan leiden, maar de sporter ook in staat stellen om succesvol te zijn na én naast zijn sportcarrière. Volgens Wylleman is carrièrebegeleiding: "Talentvolle en elite atleten steunen om zich in optimale omstandigheden in topsport en persoonlijk leven te ontwikkelen". Het is meer dan alleen sportondersteuning.

77% van de LOOT-leerlingen zegt sportief gegroeid te zijn.

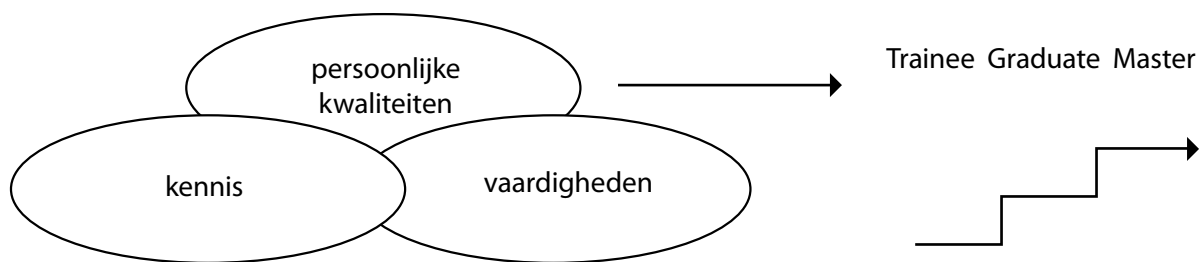
Figuur 3: Athletic Talent Development Environment (ATDE), de holistische benadering
 Kristoffer Henriksen: *The ecology of talent development in sport*, 2010

De afgelopen jaren heeft NOC-NSF geïnvesteerd in de omvang van de opleidingsprogramma's voor talenten. Voor de uitvoering van de meerjaren opleidingsplannen zijn talentcoaches aangesteld. Gespecialiseerde coaches die zich fulltime richten op de voorbereiding van talenten op weg naar het internationale senioreniveau. Het begeleiden van de jonge sporters, waaraan hoge prestatie-eisen worden gesteld, vraagt om specialisten.

Onderzoek (Van Bottenburg et al., 2008) toont aan dat een hoog percentage (67%) van de topsporters van mening is dat de begeleiding die zij kregen tijdens de talentontwikkelingsfase, onvoldoende was om zich te ontwikkelen tot het hoogste niveau; 48% vindt dat de extra aandacht die zij kregen te laat kwam. Nog niet zo lang geleden werd het niet vreemd gevonden dat iemand zonder erkende opleiding sporters trainde en begeleidde, tegenwoordig wordt dit eigenlijk algemeen als onacceptabel gezien. Het geven van training en coaching vereist een aantal aantoonbare bekwaamheden. Dit wordt ondersteund onderzoek van het Mulier instituut (Kwaliteitsmanagement in de Sport, Lucassen, 2007) waaruit blijkt dat sportbeoefenaren, ongeacht het verband waarin ze sport beoefenen, veel belang hechten aan de kwaliteiten van het begeleidende personeel zoals trainers en instructeurs. De tevredenheid van de sporters wordt sterk beïnvloed door de kwaliteit van de begeleiders waarmee men te maken heeft.

Sinds 1993 zijn scholen voor voortgezet onderwijs verplicht om loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) te realiseren. In 2002 heeft het APS standaarden ontwikkeld, bestaande uit handzame referentiekaders voor de taken, competenties en gedragscriteria voor decanen in het voortgezet onderwijs. Net als deze decanen hebben de begeleiders op de Topsport Talentscholen geen kwalificatie door opleiding of cursus. Beiden leren hun vak al doende, ontwikkelen competenties terwijl ze er mee bezig zijn en door collegiaal leren tijdens collegiale uitwisselingen.

De praktijk die hieruit voortkomt zou de basis kunnen vormen voor de competenties van een begeleider op een Topsport Talentschool: de benodigde kennis, de benodigde ambachtelijke vaardigheden en de persoonlijke kwaliteiten (zie figuur 4).

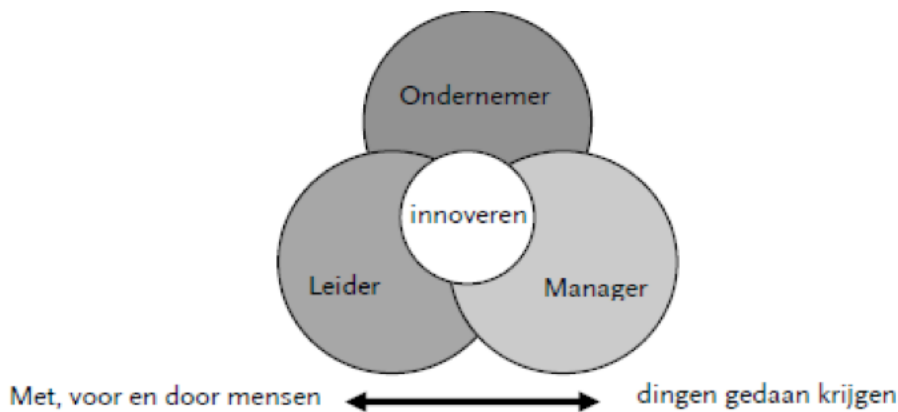

Figuur 4: Mogelijke competenties begeleider

Annemarie Oomen, Standaarden voor decanen in het voortgezet onderwijs, November 2002

Deze competenties zouden dan gedifferentieerd kunnen worden naar 3 trappen in een lerend ontwikkelingsperspectief: trainee; graduate (en tevens toereikend voor het vervullen van de taak) en master (zie figuur 5).

Het is Broeke (2010) die zich heeft bezig gehouden met onderzoek naar sportmanagers in Nederland. Hij omschrijft de 'expert-manager' als een professional die de mensen in zijn werkveld (o.a. de talenten en de docenten) moet weten te inspireren, moet weten te coachen. Iemand die op basis van beschikbare kennis, verworven uit de praktijk maar ook verkregen uit de wetenschap, moet zorgen voor een adequate facilitering en in staat is om de eerder genoemde optimale pedagogische omgeving te creëren.

*Figuur 5: De sportmanager nieuwe stijl
Adri Broek, Professioneel sportmanagement vernieuwen, 2010*

Kritische blik

Waar de decaan in het voortgezet onderwijs een cruciale rol speelt bij het garanderen van de kwaliteit van loopbaanoriëntatie en -begeleiding en de bijbehorende competenties is er weinig tot niets bekend over kwalificaties van de begeleider op een Topsport Talentschool.

De begeleiding op de Topsport Talentscholen heeft een ontwikkeling door gemaakt waarbij het belang verschoof van alleen aandacht voor de kwantiteit naar een focus op zowel de kwantiteit als de kwaliteit van de voorzieningen en de faciliteiten op de Topsport Talentscholen. De regelneef, wiens motto was 'to get things done', zal zich moeten realiseren dat hij zal moeten groeien.

Groeien naar een professional met niet alleen hart voor de sport maar ook oog voor alles wat er mee samenhangt. Er is sprake van een transitie van de 'amateur-manager' naar de 'expert-manager' die als professional over speciale vaardigheden en kennis dient te beschikken. Deze vaardigheden en kennis moeten hem in staat stellen een optimale, pedagogisch verantwoorde omgeving te creëren voor topprestaties op zowel sportgebied als op onderwijsgebied.

De topsportwereld is al een aantal jaren bezig met het maken van een professionaliseringslag, door o.a. het aanstellen van fulltime talentcoaches.

Is de begeleider/coördinator op de Topsport Talentschool klaar voor deze taak?

Is hij de expert (master) die ook zelf voortdurend bezig is om zijn talenten te ontplooien, zichzelf te professionaliseren en op zoek is naar innovatieve, creatieve oplossingen om de talenten te laten groeien?

Belang voor het onderzoek

De begeleiding op de Topsport Talentscholen kan een meerwaarde hebben voor de ontwikkeling van het sportieve talent. Door een integrale aanpak met de totale omgeving waarin het talent zich bevindt kunnen uitwisselbare competenties worden ontwikkeld die het talent in staat stellen tot grotere prestaties binnen en buiten de sportwereld.

Dit vereist wel een professionele benadering waarin de begeleiding, op basis van praktijkervaring, speciale vaardigheden en kennis zorgdraagt voor de optimale leeromgeving voor het talent.

4. Conceptualisering

In de voorgaande hoofdstukken is een beeld geschetst van de wereld waarin het sportieve talent zich ontwikkelt. Uit de literatuurstudie en aan de hand van een verkennend onderzoek door middel van expertmeetings is een schematisch beeld tot stand gekomen waarin de meest in het oog springende aspecten zijn benoemd en een plaats hebben gekregen in het hieronder weergegeven concept.

De expertmeetings vonden plaats op initiatief van de stichting LOOT. Tot de deelnemers behoorden; de voorzitter en de landelijk coördinator van de stichting LOOT, begeleiders en coördinatoren van Topsport Talentscholen. De meetings stonden onder leiding van Berend Rubing en Danny Meuken.

De begeleiding op de Topsport Talentscholen heeft als uitgangspunt om het talent de mogelijkheid te bieden om het schooldiploma op het voor hen hoogst haalbare niveau te halen, náást alle trainingsarbeid die verricht moet worden. Vandaar dat we bij het uitwerken van het concept gebruik hebben gemaakt van de omschrijving van begeleiding van Wylleman. Hij omschreef begeleiden als het bieden van steun aan talenten om hen de kans te bieden zich in optimale omstandigheden in topsport en persoonlijk leven te ontwikkelen.

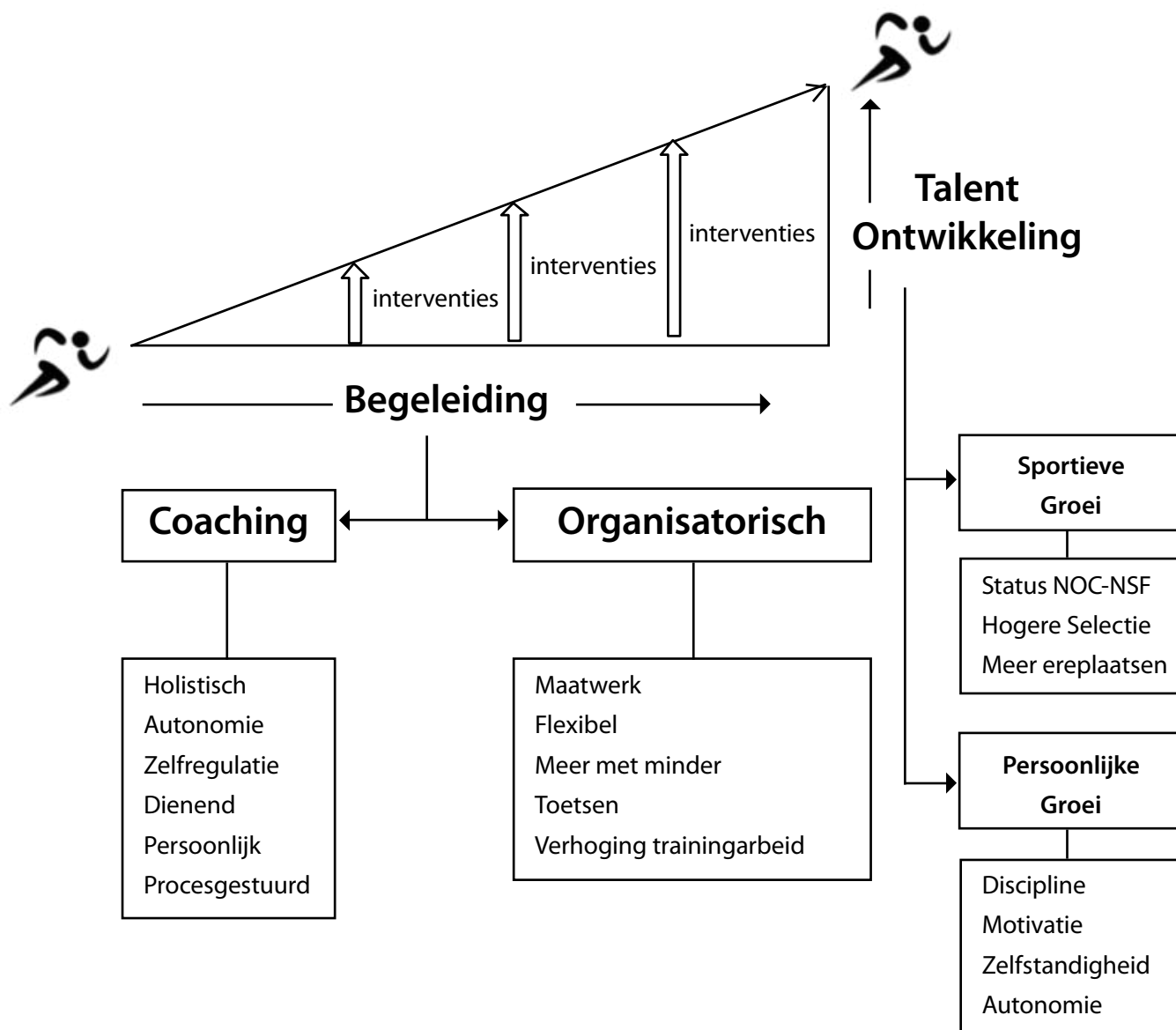
Het conceptuele schema maakt duidelijk dat, door de interventies van de begeleiding op zowel organisatorisch vlak als op het aspect van de coaching, er sprake is van een transitie van het talent. Het talent maakt, door de interventies, een groei door op zowel sportief als persoonlijk vlak. Het schema maakt duidelijk hoe de toegevoegde waarde van de begeleiding tot stand komt.

Dit conceptuele schema speelt zich af in de grotere context van de eerder beschreven holistische 'Athletic Talent Development Environment'. Het differentiatie-model van begaafdheid en talent heeft laten zien dat omgevingsfactoren wel degelijk invloed kunnen uitoefenen op de ontwikkeling van het talent.

Een talent is niet alleen aangeboren (nature) maar kan ook ontwikkeld worden (nurture).

Het is Van Bottenburg die zegt in de Rapportage Sport 2010 dat het belangrijk is om een verbinding te leggen tussen ontwikkelingen en transities in zowel de sportloopbaan als de persoonlijke ontwikkeling.

Conceptueel schema:

De LOOT-begeleiding tracht op basis van inzet, passie en praktijkervaring het sportieve talent naar een hoger niveau te tillen.

5. Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie

Binnen de wereld van de sport is topsport één van de belangrijkste onderwerpen. De literatuur (Van Bottenburg, 2009) laat zien dat er sprake is van een global medal race. Willen landen zich nog kunnen onderscheiden, dan toont hetzelfde onderzoek aan dat investeren in talentontwikkeling het verschil kan maken tussen het behalen van wel of geen medailles.

Tegelijkertijd zagen we dat het zinvol is om de levensloop van topsporters niet alleen te bestuderen in het licht van de 'wording van kampioenen', maar ook in het perspectief van het leven naast en na de topsportloopbaan. Juist door een verbinding te leggen met ontwikkelingen en transities die in het persoonlijk leven buiten de sportloopbaan plaatsvinden wordt het talent in staat gesteld zich in optimale omstandigheden te ontwikkelen in topsport en persoonlijk leven (Wylleman 2003).

Er is weinig wetenschappelijk praktijkonderzoek gedaan naar het begeleiden van talenten op Topsport Talent Scholen en de effecten daarvan op de talentontwikkeling. Om te onderzoeken in welke mate de begeleiding op Topsport Talentscholen bijdraagt aan de talentontwikkeling, is in dit onderzoek gebruik gemaakt van de methode van realistische evaluatie (Pawson en Tilley 1997). Zij benadrukken dat evaluatieonderzoek niet alleen moet aangeven of een interventie al dan niet geslaagd is, maar ook antwoord moet geven op 'het waarom' van het succes of falen van een bepaalde interventie.

De sportwereld in het algemeen, maar ook de wereld van jonge talenten, is een dynamische wereld, vol spanningsvelden. Het onderzoek moet inzicht opleveren omtrent effectiviteit van de begeleiding, moet aanknopingspunten bieden voor verbetering van de begeleiding en zal tenslotte moeten leiden tot kennisvermeerdering om de begeleiding van sportieve talent te optimaliseren.

6. Wetenschappelijk filosofische verantwoording

Doelstelling van het onderzoek is inzicht verschaffen in de ontwikkelingen en transities in zowel de sportloopbaan als in het persoonlijke leven van het talent dat onderwijs volgt op een Topsport Talentschool. Het verschaffen van inzicht is tweeledig, het bevat een verkennende en een verklarende component. Verkennend als het gaat het verzamelen van gegevens, welke ontwikkelingen en transities én welke interventies. Verklarend als het gaat om het effect van de interventies en het leggen van verbanden tussen de mogelijke transities in de sport en op persoonlijk vlak.

Uit de doelstelling van het onderzoek valt af te leiden dat ik uitga van een interpretivistische benadering. In dit onderzoek wil ik enerzijds verkennen, maar anderzijds ook verklaren. Omdat het accent ligt op het verklaren zal de nadruk in het onderzoek ook berusten op het interpretivisme. Ik wil tenslotte de ontwikkeling van het talent vanuit meerdere invalshoeken bekijken en op deze wijze in staat worden gesteld om verbanden te beschrijven en te verklaren.

Daarnaast dien ik me te realiseren dat ik zelf ook deel uit maak van het onderzoeksgebied.

Ik ben niet alleen onderzoeker, maar ook deelnemer. Dit biedt wel de mogelijkheid om de context waarin de interventies plaatsvinden van binnenuit te begrijpen. Door het bevragen van de talenten en het interviewen van de begeleiders kan dit onderzoek een insiders perspectief opleveren op de complexe wereld rond het sportieve talent.

Het vertrekpunt van dit onderzoek is een interpretivistische wetenschapsvisie met het uitgangspunt dat mensen in staat zijn hun werkelijkheid te veranderen. Door het blootleggen van interactiepatronen ontstaat niet alleen inzicht maar ook begrip. Hierdoor moet het onderzoek er uiteindelijk toe leiden er een proces op gang komt waarin de begeleiders niet alleen handelen, maar ook reflecteren en uiteindelijk leren. Zodat er interventies kunnen worden ingevoerd om de begeleiding van sportieve talenten verder te optimaliseren.

7. Soort onderzoek

Het onderzoek is kwalitatief van aard, omdat zal worden getracht inzicht te krijgen in de sportieve talentenwereld en waar mogelijk verklaringen te bieden voor een aantal uitkomsten van het onderzoek. Door het uitvoeren van een case study wil ik onderzoeken wat de rol van de begeleider op een Topsport Talentschool is. Het verzamelen van data zal geschieden door het afnemen van enquêtes bij de talentvolle sporters en het interviewen van de begeleiders. Hierdoor word ik in staat gesteld om zoveel mogelijk inzicht te krijgen in hoe processen verlopen, hoe interactie plaatsvindt en wat de mogelijke effecten zijn. De talentvolle sporters zullen worden bevraagd naar hun bevindingen en of er daadwerkelijk een verandering heeft plaatsgevonden. De begeleiders zullen worden benaderd voor een interview zodat duidelijk wordt welke interventies zij gebruiken en inzicht wordt verkregen in het proces rond deze interventies. Maten voor de doeltreffendheid van onderwijs hebben betrekking op de toetsing van de kennis en vaardigheden die leerlingen opdoen of op het al dan niet behalen van een afsluitend diploma.

Dit onderzoek wil een eerste aanzet zijn tot het systematisch beschrijven, begrijpen en verklaren van deze interventies en de context waarin deze plaatsvinden.

7.1 Data verzameling

Een verkennend onderzoek op basis van literatuuronderzoek, expertmeetings en het conceptuele schema hebben geleid tot de samenstelling van de te bevragen groepen en de keuze voor effectevaluatie en procesevaluatie.

Effectevaluatie

De leerlingen is gevraagd om, door middel van het invullen van een enquête, te reflecteren op hun schoolcarrière. In deze enquête krijgen de leerlingen de kans om te reflecteren op de eventuele transitie op sportief en persoonlijk vlak en kunnen zij hun ervaringen en bevindingen weergeven. De effectiviteit kunnen zij aangeven door te becijferen hoe goed zij waren op het moment van overstappen naar een Topsport

Talentschool en het meetmoment. Dit verschaft inzicht in de situatie voor de interventies en in de situatie na de interventies. Hierdoor wordt duidelijk wat, vanuit het perspectief van de leerling, de effecten zijn van de interventies van de begeleider.

Omdat de leerlingen moeten reflecteren op hun eigen ontwikkeling en op de begeleiding, gedurende de jaren die zij op een Topsport Talentschool hebben doorgebracht, heb ik gekozen voor leerlingen vanaf klas 4 in het voortgezet onderwijs. Hierdoor kan er gevraagd worden naar hun mening en zijn er geen grote leeftijdsverschillen.

De enquêtes zijn deels door mij zelf samengesteld maar bevatten ook vragen, door mij aangepast aan het onderzoek, afkomstig van de site www.kwaliteitsscholen.nl.

Procesevaluatie

Tijdens dit onderzoek is gebruik gemaakt van half gestructureerde interviews. De eerste interviews zijn gehouden met LOOT-coördinatoren omdat zij niet alleen werkzaam als begeleider zijn maar ook een coördinerende taak hebben. Zij zijn ook verantwoordelijk voor het beleid op de Topsport Talentschool en vormen het startpunt van de eerste interview ronde. Door gebruik te maken van half gestructureerde interviews wordt de respondent in staat gesteld af te wijken van de vragenlijst en zelf informatie aan te dragen waarvan hij denkt dat het relevant is.

In de eerste interviewronde kan dan een beeld worden gevormd van de rol van de begeleider en het belang van de interventies op organisatorisch en coachend vlak.

Vervolgens vindt een terugkoppeling van de voorlopige onderzoeksresultaten plaats met de expert-groep. Op basis van de feedback vindt dan een tweede interview ronde plaats met begeleiders om meer de diepte te kunnen ingaan en de gevonden resultaten verder uit te werken. Dit betekent dat de procesevaluatie cyclisch-iteratief van aard is.

7.2 Kwaliteit van de gegevens

Om tot een betrouwbaar beeld te komen van het onderzoek is gekozen voor een verscheidenheid aan bronnen. De diversiteit van de informatie staat in relatie met de betrouwbaarheid van de onderzoeksgegevens. Door het combineren van verschillende soorten onderzoek kunnen de gegevens vanuit verschillende perspectieven belicht worden en is er sprake van triangulatie.

Binnen het onderzoek is zowel gekeken naar de mate van effect van bepaalde interventies, als naar het proces en de rol van de begeleider binnen dit proces. Tijdens de verschillende fasen van het onderzoek is rekening gehouden met het doel van het onderzoek, de methoden van onderzoek zijn hier op aangepast.

De resultaten afkomstig uit de eerste gesprekken met de begeleiders zijn kortgesloten met de leden van de expertgroep (peer-debriefing). Daarna heeft een volgende interviewronde plaatsgevonden en zijn de resultaten weer teruggekoppeld. Door het ontvangen van terugkoppeling over de interpretatie van de gevonden gegevens kon de validiteit worden verhoogd.

Betrouwbaarheid kan worden ingevuld als afwezigheid of het minimaliseren van toevallige vertekeningen en zegt iets over een deugdelijke uitvoering van het onderzoek. Door deels gebruik te maken van bestaande enquêtes en deze aan te passen aan de situatie wordt dit gegarandeerd. Door bovenbouw leerlingen van verschillende scholen de vragenlijsten te laten invullen worden de gegevens betrouwbaar en representatief. Door het cyclisch-iteratieve karakter van de interviews wordt de betrouwbaarheid vergroot. Er vindt reflectie plaats, in samenspraak met de expert-groep, op de uitkomsten.

Door de verschillende onderzoeksmethoden te combineren zijn de resultaten uit het onderzoek; betrouwbaar, representatief en valide.

Kritische blik

Ook de (subjectieve) waarderingen van de sportieve talenten zijn meegeteld. Door de afwezigheid van objectieve maatstaven voor het niveau van de interventies is het wel een probleem om de kwaliteit en doeltreffendheid er van te beoordelen. Kan het effect van de betreffende interventie daadwerkelijk worden toegeschreven aan de begeleider in plaats van aan andere invloeden?

8 Onderzoek

8.1 De opzet van het onderzoek

Is het mogelijk om inzichtelijk te maken dat het werk van de begeleiders op de Topsport Talentscholen echt iets oplevert? De begeleider/coördinator op de TTS is de spil waar het om draait. Hij moet de kennis én de ruimte hebben zijn professionele handelen te richten op het optimaliseren van de talenontwikkeling van de LOOT-leerlingen. Wat is de effectiviteit van deze begeleiding en hoe valt die te beoordelen?

- A. Het vaststellen van de interventies: - Verkennend onderzoek d.m.v. expertmeetings
Resultaten hiervan zijn schematisch weergegeven bij de conceptualisering
- B. Effect van de interventies: - Effectevaluatie d.m.v. enquêtes bij LOOT-leerlingen en door gebruik te maken van de jaarlijks afgenomen tevredenheid enquête ingevuld door de ouders van deze LOOT-leerlingen.
- C. Uitvoering van interventies: - Procesevaluatie d.m.v. het afnemen van interviews bij een aantal LOOT-coördinatoren en LOOT-begeleiders.

8.2 De onderzoeksresultaten, effectevaluatie

Er zijn 30 LOOT-leerlingen van 6 verschillende Topsport Talentscholen geënquêteerd. Zij beoefenen zestien verschillende sporten. Dit heeft een beeld geschetst van de mogelijke effecten van de begeleiding op deze scholen gezien vanuit het perspectief van de LOOT-leerling. De integrale enquête is terug te vinden in de bijlage evenals alle uitkomsten. Als er in de tekst over percentages wordt gesproken dan betekent dit dat er sprake is van 'eens' en of 'zeer eens'. Voor wat betreft de relevantie van het onderzoek volgen hieronder de verwerkte uitkomsten die voor dit onderzoek van belang zijn:

De gemiddelde leeftijd van de ondervraagde talentvolle leerlingen is 15,7 jaar. Zij trainen gemiddeld 17 uur per week, waarbij 57% van de leerlingen 15 uur of meer per week traint. Dit komt overeen met de uitkomsten van het onderzoek van het Mulier instituut (2010). Zij zeggen gemiddeld al 8 jaar deze sport te beoefenen en zijn op 6 jarige leeftijd begonnen.

Een grote groep leerlingen (92%) zegt dat de keuze voor een Topsport Talentschool een positief effect heeft gehad op de sportieve carrière en zelfs 96% geeft aan dat deze keuze heeft meegeholpen aan het ontwikkelen van de sportieve talenten. Dit komt tot uitdrukking in de cijfers die de leerlingen hebben gegeven bij de start op school en op het moment van bevragen. Bij de start vinden zij zichzelf een 6,6 waard op sportief vlak en nu is dit gestegen naar een 7,9 in de 3,1 jaar die zij gemiddeld op de school hebben doorgebracht. Het merendeel van de leerlingen (65%) maakt de keuze voor een Topsport Talentschool direct na het afronden van de basisschool en start in de brugklas. Een tweede piek is te zien als de overstap gemaakt moet worden naar het eindexamentraject in HAVO en VWO valt dit veelal samen in de 4e of 5e klas (28%). Dit valt te verklaren uit het feit dat er alleen op deze scholen in minder vakken eindexamen hoeft te worden afgelegd.

Als redenen voor deze sportieve groei werden de volgende vragen gesteld;

Het ontwikkelen van mijn sportieve talenten op de Topsport Talent School is mogelijk gemaakt door:

Het meer kunnen trainen	90%
De vrijstellingen voor bepaalde vakken	90%
Het op hoger niveau kunnen trainen	79%
De flexibiliteit van het schoolrooster	79%
De mogelijkheid tot deelnemen aan meer wedstrijden	72%
Een aangepast, individueel schoolrooster	68%
De persoonlijke begeleiding op de Topsport Talent School	62%

Tabel 1: Redenen voor sportieve groei

Uit de volgende tabel blijkt dat de talentvolle leerlingen zeggen te kiezen voor de combinatie van sport en onderwijs, maar dat slechts 62% echt gemotiveerd is voor school. Dit blijkt ook uit het feit dat de meeste leerlingen (83%) kiezen voor trainen in plaats van huiswerk. De toets of repetitie wordt wel belangrijker gevonden maar nog steeds kiest 63% voor trainen. Ongevraagd werd op een aantal bladen ook een antwoord gegeven: de toets kan worden ingehaald en soms een training niet.

Goed in staat om sport en onderwijs te combineren	93%
Ik ben gemotiveerd voor school	62%
Als je zou moeten kiezen tussen huiswerk of trainen;	
trainen	83%
Als je moet kiezen voor een toets of een training;	
toets	63%
Voor mij is sport het belangrijkste	58%
Voor mij is onderwijs het belangrijkste	50%
Voor mij is de combinatie van sport en onderwijs het belangrijkste	90%

Tabel 2: Combinatie sport en onderwijs

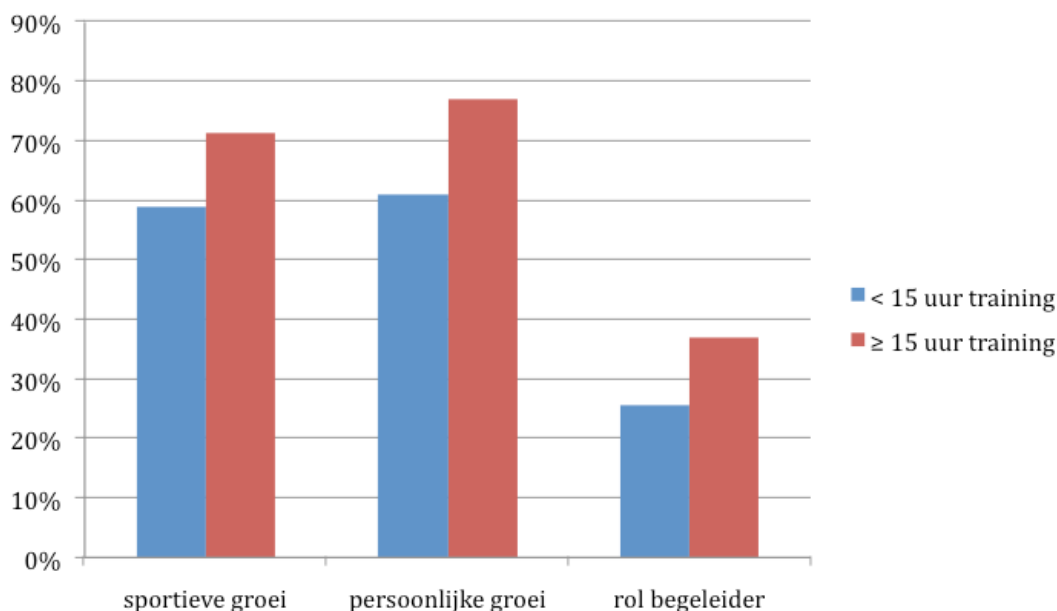
Alhoewel de LOOT-leerlingen zeggen tevreden te zijn over de begeleider en zijn bereikbaarheid, respectievelijk 93% en 96% vinden de leerlingen wel dat er meer overleg had moeten plaatsvinden tussen de andere belanghebbenden als trainers en ouders. Over de contacten en overleg met de sportwereld is slechts 37% tevreden. Kijken we nu naar de rol van de begeleider als het aankomt op het ontwikkelen van de persoonlijke groei van de sportieve talenten dan valt op dat de percentages achter blijven in vergelijking met de scores behaald bij de sportieve groei. Kijken we naar het cijfer dat gegeven werd bij de overstap naar de Topsport Talentschool op persoonlijk vlak dan is dat gestegen van 6,9 naar 7,6. Tevens geven zij aan dat alle belanghebbenden een rol spelen in deze groei, niet alleen de begeleider is hier voor verantwoordelijk maar ook de ouders en trainers krijgen credits voor deze groei (82%).

De begeleiding bemoeide zich niet alleen met sport maar had ook oog voor mij persoonlijk	72%
Ik heb extra aandacht en steun ontvangen tijdens het ontwikkelen van mijn talenten op zowel sportief als persoonlijk vlak.	58%
Door de begeleiding:	
• Is mijn zelfstandigheid vergroot	66%
• Ben ik mij verantwoordelijker gaan gedragen	64%
• Is mijn motivatie verbeterd	60%
• Ben ik persoonlijk "sterker" geworden	58%
• Is het leren beter gegaan	50%
• Heb ik minder studieproblemen	37%
• Heb ik minder persoonlijke problemen	27%

Tabel 3: Overzicht aspecten persoonlijke groei

Aan het eind van de enquête gaven de leerlingen een 8,3 als rapportcijfer aan Topsport Talentscholen. Daarnaast zeiden allen (100%) weer voor dit type school te kiezen en was zelfs 51% het daar mee zeer eens.

Door het leggen van andere verbanden dan de direct zichtbare kan inzicht worden verkregen in zaken als de relatie tussen trainingsarbeid en de hierboven genoemde uitkomsten. Zetten we het aantal trainingsuren uit op de ene as en sportieve groei, persoonlijke groei en de rol van de begeleider daarin op de andere as dan wordt duidelijk dat de trainingsintensiteit wel degelijk invloed heeft op de uitkomsten. Van de leerlingen die 15 uur of meer trainen heeft ook meer dan de helft (57%) een hogere status van NOC-NSF, te weten Nationaal of Internationaal Talent. Dit zal er in de praktijk op neer komen dat zij vaker deelnemen aan grote toernooien in binnen- en buitenland en diengevolge ook minder schoollessen kunnen volgen.

Figuur 6: Relatie tussen trainingsintensiteit en groei en rol begeleider

Uit het literatuuronderzoek was duidelijk geworden dat het differentiatie-model van begaafdheid en talent heeft laten zien dat omgevingsfactoren wel degelijk invloed kunnen uitoefenen op de ontwikkeling van het talent. De leerlingen is gevraagd om aan te geven wie hebben bijgedragen aan hun groei als talent, in welke mate zij tevreden waren over de contacten tussen begeleiders en andere belanghebbenden. De leerlingen geven aan dat zij wel tevreden zijn over de begeleiding en de contacten met het thuisfront, maar dat er meer overleg met de sportwereld moet plaatsvinden. De uitkomsten laten ook duidelijk zien dat alle belanghebbenden rond het talent een rol spelen bij het ontwikkelen van zijn talenten.

Ik vind dat de LOOT-coördinator/begeleider goed overleg heeft met de trainer/begeleider van mijn sport.	37%
De LOOT-coördinator/begeleider heeft goede contacten met mijn ouders/verzorgers.	70%
Ik ben tevreden over de begeleiding van de LOOT-coördinator/begeleider.	93%
Groei door ouders	38%
Groei door trainers	34%
Groei door begeleiders	28%

Tabel 4: Bijdrage aan groeitalent

8.2.1 Analyse effectevaluatie

- Als we kijken naar het effect van de begeleiding op de Topsport Talentscholen op het sportieve vlak, dan kunnen we stellen dat, vanuit het oogpunt van de leerling, deze succesvol is. Van de LOOT-leerlingen zegt 77%, door allerlei redenen, sportief gegroeid te zijn. Hun prestaties op sportief vlak zijn gestegen met 1,3 punten op een tien-puntenschaal. Een toegenomen stijging van bijna 20% in 3 jaar tijd is aanzienlijk te noemen.
- Hoewel 90% van de leerlingen zegt goed in staat te zijn om sport en onderwijs te combineren zien we ook dat zij sport vaak belangrijker vinden dan school (58% - 50%). Dit zien we ook terug in het feit dat trainingen voorrang krijgen voor huiswerk en toetsen. Is dit niet één van de doelstellingen van de Topsport Talentscholen, de leerling hoeft niet te kiezen tussen sport of onderwijs maar doet beiden. Alleen betekent dit veelal dat het onderwijs zich dient aan te passen aan de eisen van de sport wereld. Vergelijken we dit met de uitkomsten van het onderzoek van Jonker (2011) dan zien we dat dit geen beletsel hoeft te vormen voor het behalen van het hoogst haalbare onderwijsdiploma. De gemiddelde LOOT-leerling besteed minder tijd aan zijn huiswerk dan zijn klasgenoten maar presteert wel beter.
- De groei op persoonlijk vlak is, in vergelijking met de groei op sportief vlak, veel kleiner. Slechts 51% zegt dat er sprake is van groei op dit gebied dankzij de begeleiding. Dat komt ook terug in de geringe groei in punten, slechts 10%. Op dit gebied valt nog winst te behalen door de Topsport Talentscholen, onder andere door beter samen te werken en beter af te stemmen met de trainers en de ouders en door een sterkere focus op het ontwikkelen van de persoonlijke kenmerken van het talent. Als er sprake kan zijn van een integrale aanpak van het talent met zoveel mogelijk belanghebbenden dan is het mijn veronderstelling dat de groei op persoonlijk vlak zal toenemen.
- Wat betekent een groei van 10% (persoonlijk) en 20% (sportief) voor het prestatievermogen van een leerling? Voor de beantwoording van deze vraag maken we gebruik van het KNOP-model van Steijger (2010). Zij leggen KNOP uit als een aantal factoren die gezamenlijk de prestatie bepalen.

Dit model is een afgeleide van het AMO-model dat staat voor:

Abilities X Motivation X Opportunities ==> Effort

Het KNOP-model legt het als volgt uit:

KNOP = Kunde en kennis X Nut en motivatie X Omgeving en omstandigheden ==> Prestatie. Mocht iemand op alle punten de maximale score van een tien halen dan komt hij uit op 1000 punten. Maken we het rekensommetje voor onze LOOT-leerlingen, op basis van de cijfers die zij zichzelf hebben gegeven, dan ziet het er als volgt uit:

- Voor LOOT = $6,6 \times 6,9 \times 6,8 = 309$
- Na/tijdens LOOT = $7,9 \times 7,6 \times 7,8 = 468$

We zien een groei van 51% in het prestatievermogen van de LOOT-leerlingen. Deze groei is tot stand gekomen tijdens de ruim 3 jaar die zij op een Topsport Talentschool hebben gezeten. Vanuit deze optiek bekeken kunnen we stellen dat de Topsport Talentscholen hun waarde wel hebben bewezen.

- De persoonlijke groei is het sterkst waarneembaar bij sporters die veel trainingsuren (meer dan 25 uur per week) en bij sporters met een hogere NOC-NSF status. Dit lijkt niet meer dan aannemelijk omdat zij waarschijnlijk (dit heb ik niet onderzocht) meer contact hebben met de begeleider omdat zij meer lessen missen in verband met trainingen en of deelname aan meer wedstrijden.
- Kijken we naar de rol van de begeleider dan valt op dat deze wint aan importantie als het aantal trainingsuren toeneemt. Het aandeel in de groei van het talent dat, door de LOOT-leerlingen, wordt toegeschreven aan de LOOT-begeleider groeit van 25,5% naar 37%. Dat is geheel in overeenstemming met het hiervoor al genoemde effect dat deze rol steeds belangrijker wordt omdat er steeds meer geregeld moet worden. De leerlingen laten echter ook duidelijk zien dat alle belanghebbenden (zowel ouders, trainers als begeleiders) een rol spelen bij het ontwikkelen van zijn talenten. Tevens geven zij aan niet tevreden te zijn met het overleg tussen de sportwereld en de LOOT-begeleider. Dit onderstreept nog eens het belang van het ATDE-model van Wylleman, waaruit blijkt dat er sprake moet zijn van een integrale aanpak. Door beter en gestructureerd overleg tussen alle partijen kan de talentontwikkeling naar een hoger plan worden getild.

8.3 De onderzoeksresultaten, procesevaluatie

Hiervoor hebben we kunnen zien wat de effecten zijn van de begeleiding op de Topsport Talentscholen gezien vanuit het standpunt van de LOOT-leerling. Aan de hand van een aantal interviews met begeleiders op deze scholen gaan we nu inzoomen op de rol van de begeleider. Wat doet deze begeleider om de LOOT-leerling op zowel sportief vlak als op persoonlijk vlak te helpen zich te ontwikkelen. Welke handelingen worden verricht, hoe worden de gesprekken gevoerd en wat wil hij bereiken?

De rol van de begeleider wordt belangrijker als het aantal trainingsuren toeneemt.

Om een goede invulling aan de activiteiten van de begeleider te kunnen geven is het goed om de vraag te stellen wat hij met zijn begeleiding wil bereiken. Uit de gesprekken blijkt dat, door het leveren van maatwerk, zij allemaal het in min of meer dezelfde bewoordingen uitleggen als een optimale ontwikkeling en optimaal presteren op zowel sportief als op onderwijs gebied.

- *'het maximale er uit halen op sportief gebied maar ook op onderwijsgebied.'*

Uit het gesprek met één begeleider kwam een ander beeld naar voren. Deze school wil dat alle leerlingen hun talenten ontplooiën en had dit volledig ingevoerd in het onderwijssysteem. Leerlingen kregen tijd en ruimte om, onder begeleiding, aan hun talenten te werken. Het ging niet alleen om verdieping op onderwijsgebied maar er was ook aandacht voor persoonlijke ontwikkeling.

- *'Waar het feitelijk op neerkomt is dat alle leerlingen hun talenten ontplooiën. Niet alleen voor de topsporters.'*

De begeleiders geven aan dat zij door een flexibele opstelling en het opzoeken van de grens van wat wettelijk mogelijk is er alles aan doen om te garanderen dat, zo lang de schoolresultaten er niet onder lijden, er zoveel mogelijk gesport kan worden. Focussen we op het organisatorische aspect van de begeleiding dan vallen de volgende zinsdelen op:

- *'nadruk op de sportieve ontwikkeling'*
- *'sport is daarin de leidraad'*
- *'sport mag geen belemmering zijn'*

Op de vraag hoe zij omgaan met de toenemende vraag, vanuit de sportwereld, om meer trainingsuren te kunnen maken geven alle begeleiders aan dat zij de grens opzoeken.

- *'Dat betekent dat ze maar 3 en soms 4 uur per dag lessen kunnen volgen. Dat is soms slechts 15 lessen per week voor een volledig VWO programma. Dan hoef ik jou niet uit te leggen dat dat programma aan alle kanten knelt. Dat dat buiten de wettelijke kaders gaat en dan moeten wij daar toch iets mee, wij proberen dat wel'*
- *'Kijk wij doen wat wij kunnen, maar er zijn wel grenzen en ja ik heb dan wel zo iets, zo lang de resultaten goed blijven heb ik niet zo heel veel te klagen... Als wij bezoek van de inspectie krijgen dan worden wij ook op de vingers getikt'*
- *'Wij zijn al blij als we 1 contactuur per vak per docent kunnen aanbieden. Dat is voor ons een minimale eis. En daar omheen zelfstudie, gericht individueel bijles en dat soort aanpassingen.'*

De uitspraken laten zien in welke spagaat de begeleiders zich bevinden. Aan de ene kant is daar de vraag vanuit de sportwereld om meer trainingsuren te maken, aan de andere kant is daar de druk vanuit onderwijsland om geen genoegen te nemen met een 'lager' onderwijsdiploma. Het siert de begeleiders dat zij trachten deze beide, nagenoeg onverenigbare, belangen te dienen zonder dat er één moet inleveren.

- *'Wat wij eigenlijk zouden willen is dat we de problemen niet aan de achterkant hebben maar aan de voorkant al oplossen. We koppelen sporters aan docenten zodat ze gegarandeerd al een aantal uur kunnen volgen binnen de streeftijd'*
- *'Jullie zijn toch Topsport Talentschool, juist op de dag dat zij niet traint heeft zij maar een kort rooster'*

Elke leerling krijgt zijn eigen lesrooster, zo goed mogelijk aangepast aan de wensen vanuit de sportwereld. Uit de antwoorden blijkt dat de rek hier wel uit is en dat er overleg gepleegd moet gaan worden met de sportwereld om de roosterproblemen al eerder kort te sluiten. Echter wat als de school verbonden is aan een CTO waar sport leidend is en alles daar voor moet wijken? De trend is dat de CTO-scholen steeds meer individueel onderwijs moeten gaan aanbieden om de combinatie nog mogelijk te maken. Daarnaast blijkt uit de laatste uitspraak dat ook de ouders met eisen komen.

Naast de druk van de sportwereld en het onderwijsland komt ook een toenemende druk van ouders bij. Nu mijn kind op een Topsport Talentschool zit worden alle problemen opgelost. Het beeld wordt duidelijker als we de volgende uitspraak van een ouder er aan toevoegen:

- *'mijn zoon is toch LOOT-leerling! Waarom is dit niet goed geregeld? Er liggen nog toetsen voor mijn zoon die hij nog moet maken. Welke stappen hebben jullie genomen om te zorgen dat hij die toetsen inhaalt?'*

De begeleider als coach

De begeleider dicht zichzelf een grote rol toe binnen het hele proces van begeleiden binnen de Topsport Talentscholen. Omdat zij de sportwereld begrijpen zijn zij veelal het eerste aanspreekpunt voor de leerlingen bij problemen. De benaderbaarheid wordt benadrukt doordat zij zeggen dat de deur in principe altijd open staat.

- *'zonder de expertise die wij hebben...zouden veel kinderen niet het hoogste diploma behalen'*

Elke ondervraagde begeleider spreekt vol passie over zijn werk en is goed in staat de belangen van de sporter in het onderwijs veld te behartigen. Waar komt die expertise vandaan? Beschikken de begeleiders over voldoende kennis en de expertise om, in hun rol als coach, succesvol te zijn? Uit de gevoerde gesprekken kwam duidelijk naar voren dat zij wel op de hoogte zijn van een aantal wetenschappelijke onderzoeken, maar dat er weinig tot geen gebruik wordt gemaakt van de beschikbare kennis.

- *'de concrete toepassing en de vertaalslag naar de praktijk naar datgene wat je aanroert in je gesprekken dat is er nog niet'*

- *'Die professionaliteit zie ik, bij mijn collega's, zeker wel, maar het gemis aan theoretische kennis compenseren zij door het inbrengen van meer praktijkervaring'.*

De gesprekken met de leerlingen worden gevoerd op basis van de eerder verworven competenties die horen bij het docentschap, zoals bijvoorbeeld cursussen voor het mentoraat. De begeleider spreekt en vraagt intuïtief en op gevoel met de LOOT-leerling. Er zijn geen van te voren vastgelegde doelen of zaken die besproken moeten worden. De meeste gesprekken vinden juist plaats omdat er problemen opgelost moeten worden. Illustratief is het volgende als een leerling langs komt met een probleem:

- *'Wij zien dit en dat, en dit moet jij (de LOOT-leerling) gaan doen om daar te gaan komen'*
- *'Ik denk wel samen, ik kan de oplossingen voor school wel aandragen, dan zeg ik ook wel van jou verwachten we dat je dit en dit en dit doet. Dus eigenlijk een beetje samen, maar voor school probeer ik wel de oplossingen aan te dragen'.*

Ook het, bij alle scholen bekende, onderzoek van Jonker (2011) waarin het belang van zelfregulatie voor talentvolle sporters naar voren kwam is bij de begeleiders bekend, maar is nog niet omgezet in praktische handelingen. Tenslotte werd aan het eind van het interview de vraag gesteld welke stappen de Topsport Talentschool neemt of heeft genomen om de talenten van de begeleiders te ontwikkelen?

Uit de gedane uitspraken valt op te maken dat de begeleiders binnen de schoolorganisatie eigenlijk tussen het wal en het schip vallen. Zij horen niet bij het middenmanagement, maar ook niet bij het docentenkorps. Het lijkt, in ieder geval, bij de geïnterviewde begeleiders dat zij als het ware een plaatsje buiten de schoolorganisatie hebben.

- *'Wij hebben ook een vreemde plek in de organisatie'*

Buiten de vakspecifieke nascholingen of de landelijke studiedagen van LOOT worden de ondervraagde begeleiders niet uitgenodigd voor nascholingen op andere gebieden.

- *'maar dat zij nou zeggen goh wij zien dat jij je daar nog kan ontwikkelen en dan heb je dat nog nodig, die scholing of die competenties, die ervaring. Jij staat nu hier, wij zien jou in 2016 daar. In die zin denken, nee dat is er niet'*
- *'Er wordt geen gebruik gemaakt van mijn kennis om bijvoorbeeld LOOT binnen de school beter tot zijn recht te laten komen'.*
- *'dat heeft me wel heel erg gestoord de teamleiders zijn weer lang weg, dan gaat het over communicatie en zo dan denk ik waarom betrekken ze mij daar ook niet in?'*

De begeleiders gaven aan niet zelf naar zo'n soort nascholing gevraagd te hebben bij de schoolleiding. Het niet uitgenodigd worden legden zij uit als een gebrek aan waardering voor hun werkzaamheden. Bij doorvragen bleek deze waardering voor hun werk bleek een gevoelig punt.

- *'Nee, eigenlijk niet. Vanuit directie en werkvloer is er bijna geen waardering aanwezig'.*
- *'Ik heb heel hard moeten werken, een dossier voor mijzelf moeten aanleggen om financieel er wat bij te krijgen voor alle besommeringen die ik hier doe, want daar gaat echt heel veel tijd in zitten'*

8.3.1 Analyse procesevaluatie

- Uit de gevoerde gesprekken valt op dat de LOOT-begeleiders vol passie over hun vakgebied spreken. Zij zijn goed in staat zich in te leven in de positie van het sportieve talent en zijn hun belangenbehartigers binnen het onderwijs. Dit stelt hen in staat om maatwerk te leveren voor elke leerling persoonlijk. Het lijkt alsof de sportwereld daar handig op in speelt door geleidelijk aan de eisen voor wat betreft de trainingsarbeid op te voeren. De begeleider bevindt zich regelmatig in een spagaat omdat hij zowel de belangen van school als van het, alsmear meer trainende, talent dient te behartigen. Met als resultaat dat de wettelijke grenzen worden opgezocht en overschreden. Op organisatorisch gebied valt de conclusie te trekken dat de begeleiding op de Topsport Talentscholen meer dan zijn best doet om de verzoeken van de sportwereld in te willigen.
- Kijken we naar de coachende rol van de begeleider dan valt op dat er wordt verwezen naar eerder verworven competenties, behaald in de opleiding tot docent. De gesprekken vinden semigestructureerd plaats maar voornamelijk als er problemen zijn. De gesprekken worden dan intuïtief gevoerd, zijn overwegend probleemoplossend en het draait vooral om, zoals een begeleider het verwoordde om 'Fingerspitzengefühl'.
- Het gebruik van wetenschappelijke kennis door de begeleiders staat nog in de kinderschoenen. De begeleiders zijn op de hoogte van een aantal relevantie onderzoeken, maar de vertaalslag naar de praktijk wordt nog onvoldoende gemaakt. Professionalisering vindt niet plaats, alhoewel de begeleiders wel aangeven hun vaardigheden als mentor te hebben ontwikkeld.
- De specifieke expertise en vaardigheden van de LOOT-begeleiders bevatten veel tacit knowledge en zijn moeilijk overdraagbaar. Dit draagt er deels aan bij dat zij zichzelf zien als een bijna onmisbare schakel binnen het complexe samenspel tussen sport en onderwijs. Zij zien zichzelf als relatief autonome, veelzijdige experts die volledig verantwoordelijk zijn voor het garanderen van de optimale combineren van onderwijs en sport. Daarnaast zijn zij redelijk individualistisch georiënteerd in de uitoefening van hun begeleidende taken.

- In de loop van de gesprekken kwam regelmatig het hierboven beschreven gevoel van onvrede naar voren. Dat heeft mij doen besluiten om de vraag te stellen of zij zich wel voldoende gewaardeerd voelden. De soms heftige reacties maakten duidelijk dat het goed was dat deze vraag gesteld werd. Het was de indruk van de begeleiders dat hun passievolle inzet niet op waarde werd geschat. Terwijl juist het uitspreken van waardering en erkenning een cruciale factor zou kunnen zijn in het stimuleren van kenniswerk.

Dit komt overeen met de bevindingen van een rapport van de onderwijsraad(2009) waaruit blijkt dat het benoemen van verschillen tussen onderwijspersoneel niet past bij de cultuur van het onderwijs. Dit gelijkheidsdenken leidt er bijvoorbeeld toe dat leraren niet altijd erkenning en waardering ervaren voor hun inzet. Uit de interviews blijkt dat dit fenomeen hier ook voorkomt wat uiteindelijk niet bevorderlijk is voor de werktevredenheid van de LOOT-begeleiders.

- Voor de meeste scholen geldt dat de visie op talentontwikkeling en de concrete activiteiten die uitgevoerd worden in het kader hiervan zijn geïntegreerd in het schoolbeleid. De combinatie van ontwikkelen in sport en onderwijs komt bij alle scholen naar voren. De focus ligt nog grotendeels op organisatorisch gebied. Hier is ook duidelijk welke interventies succesvol zijn en binnen welke wettelijke kaders zij zich afspelen. Op het gebied van de persoonlijke ontwikkeling ben ik, in mijn onderzoek, één school tegen gekomen die dit ook duidelijk in haar missie omschrijft. Willen de Topsport Talentscholen daadwerkelijk werk maken van deze persoonlijke ontwikkeling dan zullen zij dit in hun missie moeten meenemen en ook opnemen in het schoolplan.
- Het eerder gebruikte KNOP-model kan ook ingezet worden om een duidelijker beeld van het belang van een LOOT-begeleider te schetsen.
 - Door een goede scholing zullen zijn 'kennis en kunde' toenemen.
 - Door het werk van de begeleider op waarde te schatten en dit ook te tonen (op welke wijze laat ik in het midden) zal hij zich 'nuttig' voelen en zal zijn motivatie toenemen.
 - Door zich bewuster te zijn van alle belanghebbenden in de wereld van het sportieve talent en een persoonlijke groei van de begeleider zal hij meer open staan voor de 'omgeving' en beter gebruik kunnen maken van de 'omstandigheden'.

Hierdoor zullen de prestaties van de LOOT-begeleider stijgen en zal hij van grotere waarde kunnen zijn bij de ontwikkeling van het sportieve talent.

- Met de uit de interviews verkregen informatie hebben we inzicht gekregen in de mate van professionaliteit van de LOOT-begeleider. Het is duidelijk dat hij beschikt over een grote mate van praktijkervaring maar die nog te weinig gebruik maakt van, voorhanden zijnde, wetenschappelijke kennis. Hij vertrouwt vooral op zijn intuïtie, compenseert het gebrek aan kennis door inzet en is zich nog niet bewust van het feit dat ook hij zijn talenten blijvend moet ontwikkelen. Hij is een echte graduate, maar nog geen

professional. Hij zal zich verder en blijvend moeten ontwikkelen wil hij in staat zijn de optimale pedagogische omgeving te creëren en er uit te halen wat er in zit. Hij zal vanuit zijn passie en talent voortdurend op zoek moeten naar nieuwe kennis en informatie. Zich vervolgens de vraag moeten stellen wat die nieuwe kennis betekent voor zijn praktijk en die de nieuwe inzichten vertaalt in stapsgewijze verbeteringen of radicale innovatie van zijn diensten en van de processen.

9. Conclusies en aanbevelingen

9.1 Conclusies

Aanleiding en vraag

Iemand die zich met hart en ziel inzet om het sportieve talent op een hoger niveau te krijgen dient zich ook de vraag te stellen of zijn inzet daadwerkelijk resultaat oplevert. Door te reflecteren op zijn interventies zal hij zich bewuster worden van zijn handelingen en door terugkoppeling te ontvangen op het effect van die interventies kunnen zijn inspanningen meer resultaat op gaan leveren. Dit onderzoek wil inzicht verschaffen in, en tegelijkertijd een eerste aanzet zijn tot, het verhogen van de effectiviteit van de begeleiding op Topsport Talentscholen.

Conclusie

In de twintig jaar dat de Topsport Talentscholen bestaan is de rol van de begeleider veranderd. Hij is meer geworden dan de regelneef die er voor zorgt dat het sportieve talent meer trainingsuren kan maken. Uit de expertmeetings kwam naar voren dat de begeleider naast de organisatorische component ook een coachende rol speelt. Door de interventies die hij op deze beide gebieden pleegt wil hij er voor zorgen dat het talent zowel sportief als persoonlijk groeit. De literatuurstudie toonde aan dat de begeleiding hierop invloed kan uitoefenen. Dit onderzoek heeft beoogd om te onderzoeken wat de begeleider doet, wat de effecten van deze begeleiding, op sportief en persoonlijk vlak zijn en hoe hij invulling geeft aan deze rol. Het overgrote deel van de ondervraagde LOOT-leerlingen geeft aan, op beide gebieden, gegroeid te zijn. Plaatsen we de bijbehorende cijfers in het KNOP-model dan zien we een groei van iets meer dan 50%. Het belang van de begeleiding neemt toe als het aantal trainingsuren stijgt en er meer op internationaal niveau gesport wordt. De begeleiding beschikt over een grote mate van praktijkervaring en het geringe gebruik van wetenschappelijke kennis wordt gecompenseerd door een grote mate van inzet en passie. Door het maken van een professionaliseringsslag moet de begeleider in staat zijn om het talent niet alleen op organisatorisch gebied optimaal te begeleiden maar ook hem ook coachend naar een hoger niveau te tillen. De begeleiding op Topsport Talentscholen heeft zeker een toegevoegde waarde maar moet kritisch het eigen functioneren blijven evalueren om zo te zorgen dat er uit gehaald wordt wat er in zit.

9.2 Aangrijpingspunten voor het laten excelleren van talenten

Aanbevelingen

Talentontwikkeling moet iets zijn dat door iedereen binnen de organisatie gedragen wordt, het hoort thuis in de missie. Nu formuleren veel organisaties een strategie met betrekking tot dit thema. Veel talentprogramma's hebben zonder meer een positieve uitwerking op de organisatie, alleen kan die uitwerking nog veel positiever zijn, wanneer expliciet is wat de achterliggende doelstelling en de beoogde resultaten zijn. Talentontwikkeling dient opgenomen te zijn in de missie en de visie van de organisatie om zo het al aanwezige talent (bij het sportieve talent maar ook bij het personeel) uit te dagen zichzelf te ontwikkelen, maar ook om nieuw talent te binden. Dan kan een organisatie ontstaan die het beste uit talenten haalt en die hierdoor ook zelf succesvol kan zijn door de toegenomen prestaties van haar medewerkers. Immers door het ontwikkelen van het eigen talent zal het geloof in eigen kunnen toenemen en kunnen de begeleiders doorgroeien naar professionals die hun expertise inzetten om er uit te halen wat er in zit.

In het net verschenen boek: Over de top van Nelis en Van Sark wordt ook hardop gedroomd van een school waarbij leerkrachten van iedere leerling de talenten kennen en die talenten ondersteunen. Het aandacht geven aan talenten rendeert, de investering levert daadwerkelijk iets op. Op kleine schaal blijkt dat ook uit dit onderzoek maar zoals al eerder opgemerkt valt hier nog winst te behalen. Maak gebruik van het enthousiasme van de begeleiders, faciliteer ze en zorg voor een adequaat opleidingsniveau. Daag ze uit om hun talenten te ontwikkelen, zorg dat ze zich opwerken tot ware professionals. Een professional wil alles zo goed mogelijk doen, evalueert zijn eigen functioneren en kan zo een meerwaarde voor de hele organisatie zijn. Toon, zoals Sennett het uitdrukt, respect door de ander de kans geven zijn eigen keuzes te maken en die keuzes te ondersteunen in plaats van de zeggenschap van de ander over te nemen. Aandacht en respect zijn de sleutelwoorden. Door aandacht en respect zal, niet alleen, de begeleider worden gemotiveerd om zich te ontwikkelen tot een professional, maar door aandacht en respect zal ook het sportieve talent worden uitgedaagd om zich zowel sportief als persoonlijk te ontwikkelen.

Ik ga er van uit dat alle belanghebbenden in de wereld van het sportieve talent eenzelfde visie voorstaan en eenzelfde kwaliteitsniveau ambiëren. Zij zouden de krachten moeten bundelen, nieuwe allianties moeten aangaan om zo bij te kunnen dragen aan een versterking van de kwaliteit van de totale, geïntegreerde atletische talentontwikkeling omgeving. Dit punt kan nog verder worden versterkt als de wetenschap wordt uitgedaagd om de vertaalslag naar de praktijk te maken. Onderzoek naar de interventies die kunnen helpen om de talenten zich optimaal persoonlijk te ontwikkelen. Deze interventies kunnen dan worden omschreven en worden onderzocht op het effectiviteit. Vorm een kennis alliantie met het wetenschappelijke sport onderzoeksegment. Zodat hoogwaardige hulpverlening gegarandeerd kan worden.

Binnen de top-10 ambitie wordt gekeken naar de medaillewinnaars. Dit zijn vaak de exceptionele talenten, de sporters die bijna altijd komen bovendien. De groep daaronder kan met de juiste professionele en integrale ondersteuning van alle betrokken partijen worden uitgedaagd om een volgende stap te maken in de ontwikkeling. Willen wij de top 10 ambitie echt waar maken dan moeten we durven investeren in talentontwikkeling. Verder onderzoek moet dan uitwijzen welke rol de Topsport Talentscholen hierin kunnen spelen.

10. LITERATUUR

DRS BAKKER, J., DRS. KAT, M., DRS. ROVERS, M., DR. VAN SCHILT-MOL, T., DRS. VAN VIJFEIJKEN, M. (2009)

Uitblinken op alle niveau. Een verkenning van good practices op het gebied van talentontwikkeling in het voortgezet onderwijs IVA beleidsonderzoek en advies, Tilburg

BLOM, S. DUIJVESTIJN, P. (2008) *Combineren van topsport met studie*

Een inventarisatie van situatie en knelpunten rond de combinatie topsport en onderwijs
DSP-groep, Amsterdam

DE BOSSCHER, V., DE KNOP, P., VAN BOTTENBURG, M. (2008) *Vlaanderen sport, ook aan de top.*

Een internationale vergelijking van het topsportbeleid en het topsportklimaat in zes landen. Arko Sports Media

DR. VAN BOTTENBURG, M., ELLING, A. (2009) *Op jacht naar goud. Het topsportklimaat in Nederland,*

1998-2008. Arko Sports Media

DR. VAN BOTTENBURG, M., DRS. ROQUES, C., DRS. SMIT, S. (2003)

*Ontwikkelingen in het topsportklimaat in Nederland (1998-2002) Verslag van de 1-meting (2002) en vergelijking met de 0-meting (1998) van het topsportklimaat in Nederland in opdracht van NOC*NSF en het ministerie van VWS*
© W.J.H. Mulier Instituut, 's-Hertogenbosch

PROF. DR. VAN BOTTENBURG, M. (Oratie 8 juni 2005) *"There's no business like sportbusiness"*

BROEKE, A. (2010) *Professioneel sportmanagement vernieuwen*

<http://irs.ub.rug.nl/ppn/325764816>

BUIJSERD, P.R. (2011) *'Why we succeed'. Percepties van professionele voetballers op succesverklarende factoren*

van talentontwikkeling. Universiteit Utrecht, Faculteit Sociale Wetenschappen. Master Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken

DIJKGRAAF, R. (02/04/10) *'De menselijke maat, die is bijzonder in dit land'* . Interview met de president van de

Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) en hoogleraar natuurkunde aan de Universiteit van Amsterdam. Tekst Peter Giesen, Volkskrant .

ENSINK, Y. (17 augustus 2008) *Investeren in talent? Een onderzoek naar talentidentificatie- en*

ontwikkelingsbeleid in Nederland. Universiteit van Tilburg, Faculteit Sociale Wetenschappen
Masterthesis Leisure Studies

EVERS, J. (2007) *Kwalitatief interviewen: kunst én kunde.* Boom Lemma 978-90-5931-074-2.

Voorbeeldhoofdstuk

GAGNÉ, F. PH. D. (2000) *A Differentiated Model of Giftedness and Talent (DMGT)*

GLADWELL, M. (2009) *Uitblinkers, 4e druk, vertaald door Judith Dijs*. Uitgeverij Contact

REIJGERSBERG, N., GIJSBERS, M., ELLING, A. (2010)

Dromen van de Top. Over investeringen van (ex-)talenten en de invloed van topsportbeoefening op hun leven.

© W.J.H. Mulier Instituut, 's-Hertogenbosch

IR. DR. THEO HUTTEN, T. (2009) *Het talent van Brabant. Onderzoeksrapport* ISBN: 9789051796384

JONKER E.A. (2010) *Sport en Bewegingsonderwijs, de sleutel tot succes*. Lichamelijke Opvoeding 2, 2010

JONKER, E.A., ELFERINK-GEMSER, M.T., VISSCHER, C. (2010) 'Differences in self-regulatory skills among talented athletes: The significance of competitive level and type of sport',

Journal of Sports Sciences, 28: 8, 901 — 908

JONKER, E.A., ELFERINK-GEMSER, M. T., TOERING, T. T., LYONS, J., VISSCHER, C. (2010)

'Academic performance and self-regulatory skills in elite youth soccer players',

Journal of Sports Sciences,, First published on: 20 November 2010 (iFirst)

DRS. LUCASSEN, J., M.M.V. VAN KALMTHOUT, J., HOEKMAN, T., FORTUIN, B., PELS, L. (2007)

Kwaliteitsmanagement in de Sport. Onderzoeksprojecten 2002–2006. Rapportage van een meerjarig onderzoeksprogramma © W.J.H. Mulier Instituut, 's-Hertogenbosch

LUIJT, R., REIJGERSBERG, N., ELLING, A. (juni 2009)

Alles voor de sport!?! (Gestopte) topsporttalenten en hun ouders over investeringen, opbrengsten en offers

© W.J.H. Mulier Instituut, 's-Hertogenbosch

MINISTERIE VAN VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT (1999)

Kansen voor Topsport. Het sportbeleid van de rijksoverheid. 's-Gravenhage: SDU uitgevers.

NOC-NSF *Publieksversie Masterplan Talentontwikkeling (2006-2010)*. Talent Centraal.

NOC*NSF (2007) *Voorzieningen voor Talenten uitgave* (oktober 2007)

ONDERWIJSRAAD (2009) *Naar doelmatiger onderwijs*. ISBN 978-90-77293-93-5

PLEIZIER, J. (31-07-03) *Het leerklimaat op de NVS. Verbeteren om uiteindelijk te kunnen winnen!*

Universiteit Utrecht: Sport, bewegen en beleid. Studiefase D3: Afstudeerscriptie. Veenendaal

DR. VAN ROSSUM, J.H.A., GAGNÉ, F. (2005). *Development in sports. The handbook of secondary gifted education*, 281-316.

DR. VAN ROSSUM, J.H.A. (2006) *Volhouden of afhaken? Enkele resultaten van een longitudinaal onderzoek onder jeugdige sporters* Stichting Human Quality & Performance, Amsterdam
Vrije Universiteit, Bewegingswetenschappen, Amsterdam

VAN SARK, Y., NELIS, H. (2012) *Over de top. 'Wij zijn de kampioenen van de onderkant.'*
Kosmos Uitgevers, ISBN 978-90-215-5060-2

SENNETT, R. (2003) *Respect in een tijd van sociale ongelijkheid.* Byblos, Amsterdam

SOCIAAL EN CULTUREEL PLANBUREAU (2012) Onder redactie van Bob Kuhry en Flip de Kam. *Waar voor ons belastinggeld? Prijs en kwaliteit van publieke diensten*
Den Haag, januari 2012

STAMBULOVA, N., ALFERMANN, D., STATLER, T., CÔTÉ, J. *Career Development and Transitions of Athletes.*
IJSEP, 2009, 7, 395-412

STEIJGER, E., STEIJGER, S., STEIJGER, V (2010) *Your company's got talent. Hoe je talent in goede banen leidt.*
Uitgeverij Thema

SURFNET/KENNISNET INNOVATIEPROGRAMMA (2010) *Ruimte voor Talen. Samen bouwen aan flexibel onderwijs voor topsporters.* Versie 1.0

WETENSCHAPPELIJKE RAAD VOOR HET REGERINGSBELEID (2004) *Bewijzen van goede dienstverlening*
Amsterdam University Press, Amsterdam

WYLLEMAN, P. (2010) *A developmental approach to the development and use of mental, social and lifestyle skills in young elite athletes.* Voordracht gehouden tijdens Conferentie 'Sport Psychology of Today',
Comenius University, Bratislava, 7 May 2010

WYLLEMAN, P. (1997) *Talentdetectie en talentbegeleiding: Een sportpsychologisch perspectief.*
Voordracht gehouden tijdens het Internationaal Symposium 'Talent in de sport', Gent: BVLO-UG, 11.10.97

VAN YPEREN, N.W. (2004) *Over vlammen en afbranden.* Drukkerij C. Regenboog, Groningen

Hoe haal je er uit wat er in zit?

Een onderzoek naar de rol en betekenis van de begeleiding op Topsport Talentscholen.

Sport Management Institute

Afstudeerscriptie Master Sportmanagement

Ted Bruggeling